Эхэ найхан чөтагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-нээ гарана

Бүгэдэ арадай газетэ

1993 НОЯБРЬ 26
Дэлэй эхин (гахай) барын 13
ПЯТНИЦА
Гарагай 6
№ 226 (18838)
Газетын сэн захилай 2 тух.
Хэлсэлтэ сэн

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

«ЯМАРШЬЕГҮЙ ДАБАЖА ГАРАХАБДИ»

Туранай совхоз—Түнхэнэйнгөө район соогоо экономическа талаараа эгээл шадалтай ажахынуудай нэгэн болоно. Эдэнэрэй байдалынь, бэшэндээ орходоо, юундэ пимэ һайн байдаг бэ гэхэдэ, эндэ ажалай өмхидхэлынь ехэл гуримтай, журамтай, ажахын худэлмэришэн бүхэн ажалаа һайн мэдэхэ, урдаа табиһан зорилгоёо гүйсэд бэелүүлжэ шададаг байна бшуу.

Энэшье жэлэй малай үбэлжэлгэдэ тэдэнэр баһал һайнаар бэлдээд, харюусалгатай хаһаяа мүнөө эмхи гуримтайгаар үнгэргэжэ байна гэжэ совхозой директор Илья Садаевич МАНШЕЕВ газетымнай уншагшадта хөөрэжэ үгэнэ. Тэрэнэй хөөрөөн доро толилогдобо.

— Манай энэ ехэ орон догор нийгэм-политическэ байдал ехэл тогтууригүй, экономическа аһаабтар ехэ кризис эхилэнхэй гээшэ. Зүгөөр бидэ, гарнуудаа миин һугсараад. Һуудаг бэшэбди. Совхозой урда ямар зорилгын табигдаад байһыень һайн ойлгодогбди. Шиндэхэзээр болоһон асуудалнууд манда угаа олон. Эдэ ямар асуудалнууд бэ гэхэдэ, тоһо, тулишын материалаар, запас хэрэгсэлнүүдээр гүйсэд хангаха, мүнгэ зөөри оложо, үйлэдбэридөө ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гэхэ мэтэ гол асуудалнууд болоно.

1993—1994 онуудай малай үбэлжэлгые гарзаа хороло багатайгаар дабажа гарахын, үбэлэй, хабарай һараннуудай туршада мал ажалай продукци—мяха, һү, нооһо—үйлэдбэрилгээ, доошолуулхагүйн тула бии байһан техникэ, машинануудаа хаһа саг соонь иуга сабшалан, тарялан дээрээ гаргаха хэрэгтэй байгаа. Манай ажахын заһабарилагшад өөһэдөө арга хургаяа оложо, хэлэһэндээ хүрэжэ шадаа. Тэдэнэртээ баяр баясхалан хүргэнэбди.

Иимэ тодорхой худэлмэри ябуулжа шадаһанаһтаа ашаар бидэ мүнөө жэлэй зуная-намарай үедэ нинтынгээ адууһа малда 20 мянган центнер үбһэ бэлэдхэжэ абаббди. Энэнь үбэлжэлын үедэ хүсэд хүрэхэ байха. Тэрээнһээ гадна 5200 тонно шэмэтэй, һайн шанартай силос дарагдаа. Мандаа баһал элбэг хүрэхэ юм.

Тэнгэл тухай хэлэжэ эхилээ хадаа тэжээлэй базза хэд байгуулааб гээд онсолон тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эдэнэрнай — звенонуудые даагшанар Александр Доржиев, Санжи Бильдуев, Виктор Маншеев гэгшэд болоно. Тус звенонуудай гэшүүд сэлмэг үдэрнүүдые намбаашалан, хүсэ шадалаа гамнангүйгөөр ажаллажа гараба. Хуряаһан ороонө таряанһаа малдаа үбэлэй үедэ яһала хүрэхэ тэжээл таһалжа үгөөбди.

Юрэдөөл, энэ жэлэй малай үбэлжэлгые дүүрэн бэлэдхэлтэй уггабабди. Урда жэлнүүдтэ энээнһээ доогуур нөөсэтэй үбэлжэлгэдэ ороод, гарза хоролто багатайгаар үнгэргэгшэ бэлэйбди. Байра байдалаа саг соонь бэлдэһэн, үбһэ тэжээлээр хүсэд ханггаһан байгаашье һаа, энэ харюусалгатай хаһа хүнгэн бэшэ байхаар хүлеэгдэнэ. Аймагай бусад ажахынуудта орходоо, манай совхозой байдал мүнөөдөө барааг гэжэ тооложобди. Ерэхэ жэлэй хабар ямар байхань бэ? Хүйтэн, шуургатай хабарай хүрэжэ ерэбэл, бидэнэйшье мэгдэлсэжэ болохомнай эли. Тиимэһээ бурхандаа мүргөөд лэ, хүн бүхэн даалгагдаһан ажалдаа эзэн ёһоор хандажа, шадамар бэрхээр, хүсэ шадалаа гамнангүйгөөр ажаллаагүйдэмнай болибол даа.

ТҮЛ АБАЛГАДАА БЭЛЭН

Яруунын районой «Победа» колхозой үнинэй хонишон Матвей Долдыповичай гэр бүлэ эхэ хонидой отарада үнинэй ажаллахадаа, һайн үрэ дүн туйлана. Тэдэнэр мүнөө үедэ шэмэрүүн хүйтэн үбэлые ядабаригүй дабажа гарахаар, һайн бэлэдхэл намарһаа түхеэрһэн юм. Шэнэ гэр байра, хониной хашаа хэдэн жэлэй саана баригдаһан байгаа. Гэрэй эзэн эхэнэр Роза Ильинична наһанайнгаа амаралтада гараһаншье һаа, миин һуудаггүй.

— Ажалнай мүнөө жэл урагшатай ябаха ёһотой. Үбһэ тэжээл хорёо соомнай оронхой. Мүнөө 200 центнер үбһэн зеленко газаагаа буулганхайбди. Гансал һолоомон бага байха. Юуб гэхэдэ, ган гасуурһаа болоно, һолоомо багаар суглуулагдаа. Хониной дэбисхэр хохир бэлдэхэ тон шухала,—гээд М. Д. Дайдаев тэмдэглэнэ.

Мүнөө жэл 560 толгой хонидоо олон хурьгадые абажа, ажахынгаа һүрэгые олошоруулха зорилго эдэнэр урдаа табина. Адуулжа байһан тобир тарган хонидые харахада, эдэнэр хэлэһэн үгэдөө хүрэхэл ха гээд һанагдаа һэн.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: М. Д. Дайдаев ашаталя.

Э. БУДАЕВАЙ фототекст.

ТАРЯАНАЙ ҮРЭҺЭН БЭЛДЭГДЭЭ

Ажалай Улаан Тугай орденто «Сибиряк» гэжэ ажахы байгша ондо 3641 гектар талмай дээрэһээ 30 000 центнер таряа хуряажа абаа. Дунда зэргээр гектар бүриһөө 10-аа центнер ороонон абтаа. Тэрэнэй хажуугаар 2000 гектар хуряагдаһан поли хахалагдаа.

Ажахы ехэшье таряа хуряажа абаха аргатай байгаа. Зүгоор хоёр жэлэй урда тээ хэдэн айлнууд фермер болохомнай гэлдээд, 100-гаад гектар һайн шанартай таряанай газар хубаажа абаһан юм. Мүнөө тэдэнэрынь ганса янза бүриин буртаг үбһэ хурлагаад байхань харагдана. Нигэжэ газар дээрэ худэлжэ шадахагүй аад, хайраи газарай ургаса хосороожо байхань гомдомоор даа.

Б. БИРБАЕВ.

ҺҮНГАЛТА үгтүүлан

САГ ХАРУУЛНА БЭЗЭ

...эгэл томо дэ... болохо хүдөө ...удай актова ...льная справед... ...ой һунгуулиин ...ссии Федера... ...льна Суглаанда ...ай Буряад Ресховно Советэй ...Л. В. Потапов... Буряатводмелио... ...ой генеральна ...Д. Кондаковтой ...уулиин багша... ...уулзаба. ...нэгэдэлэй ...Россин Феде... ...партиин Буряа... ...ска эмхи (ту... ...Б. Базаров) ...ануулаа. Ма... ...ин нэгэдэл рес... ...эгээл томонь ...уулзалгын үедэ ...РКП-гэй рес... ...ийн гүйсэд... ...ай түрүүлэгшын ...Будажапов онсо ...партиһаа гад... ...республи... ...ай совет (ту... М. Ц. Гармаев), ...совет (түрүү... ...Антакшинова), ...ийн залуу... ...ой (секреста... ...Цыдыпов) хүүгэ... ...республиканска ...ийн (түрүүлэгшын ор... ...Я. Похосоев), ...ай рескомууд ...эдэ рескомууд ...ой эмхинүү... ...ажанууные муртэй ...үгөөр, аппарадайнгаа ...нэгэдэлдэ хамжа... ...ааа хаш. ...ийн ректор, рес... ...ийн арадай депутат ...Балдуев уулзалгые ...ааа удаагаар Н. Я. ...Л. В. Потаповта ...Программануудаа ...ийнгээ һүүлээр кан... ...ай һунгагшадай асуу... ...ка харюусаа. Л. Ч. ...хамта Россин ...Федеральна Суг... ...Федерацин Советэ ...эгдэһэн Л. В. Пота... ...ангаала олон асуу... ...ай табигдаба. ...ангууд гүрэнэй зүг... ...ийнуулагдаха ёһо... ...уудые зүндөө таби... ...ийн мүнөөнэй реформо ...ийнгэдэй гол алдуунь ...Зүгөөр дэлгэүүрэ ...ийгээ хэнэ... ...арсанагүй гэжэ кандидадуудые ...ой орондо Президент ...ай гэжэ асуухадань, ...ийн харюу үгтэ... Юундэб гэхэдэ, урда компарти гүрэнэй за... байгууламжын гол хү... ...ь байгаа ха юм. Бүгэдые ударидадаг Политбюро, бюро гэхэ мэтэ байгаа. Партийн үгы болошоходо, гүйсэдхэхэ засагые, түлөөлэлгэтэ засагые хоорондонь тэнсүүлэн харилсуулха шата үгы болобо ха юм. Тиимэ... һээ хоёр засаг тэнсүүнээ алдаад, хоорондоо хёморжо захалаа. Дурсагдагша хэлбэрилые Президент тэгшэдхэхэ аргатай байха. Тиигээдшье дэлхэйн дүй дүршэлтөө хаража үзэхэдэ, засаг болбол тодорхой гол тушаалтын нюураар тусгаарлагданхай байха ёһотой.

Ельцинние буруушаадаг гүт. али дэмжэдэг гүт гэхэдэнь, хэтэрхы, буруу ябадал гаргахадань буруушаадагби, зүб байхадань дэмжэдэгби гэжэ Л. В. Потапов харюусаба. Юрэдөө, реформонуудта миинай эсэргүүсэһые олохогүйт.

Октябриин 3—4-нэй үйлэ хэрэгүүдтэ ямар хандасатай байһанаа тодорхойлходоо, тэрэ удаа үзэгдэһэн зүйлэдөөе мэдэжэ болоһон аргаар шидхэжэ болохогүй байгаа гэжэ республикын Верховно Советэй Түрүүлэгшэ тэмдэглэбэ. Энэ зүйлшэлдөөнэй халтад гэхэдэ шуһаар түгэсэхэ байһаниинь эли болоһон тула бидэ федерацийн субъектнүүдэй түлөөлэгшэд, энээнние эбэй ёһоор шидхэхэ арга замуудые бэдэрээ һэмдэ. Тиигэжэ манай Верховно Советэй түлөөлэгшэд Новосибирскдэ болоһон Сибириин нютагуудай түлөөлэгшэдэй суглаанда хабаадаад, тэндэ Россин Президентдэ хандаһан эрид хандалга абтаа һэн. Мүн Москвадашье федерацийн 68 субъектын хүтэлбэрилхы туштаадай суглаан дээрэ мүн лэ адли хандалга абтаһан байгаа. Харин Москвааһаа бусахадам, нам тушаа мүрдэлгэ гүрдэлгэ эхилһэн байна.

«Социальная справедливость» нэгэдэлэй түрүүлэгшэ С. П. Будажапов үгэ абахадаа, бидэ, коммунистнуд, энэ һунгалгада хабаадахагүйбди гэһэн һанамжа түрүүшээр дэбкүүлһэн байнабди гэбэ, Юундэб гэхэдэ, Ельцин хуулитаар һунгагдаһан Верховно Советые үхэр буу, танкнуудаар тараагаад, өөртөө тааруу Дуумтэй болохо гэжэ һанаашална. Зүгөөр бодожо үзэһэнэй һүүлээр алишье ушарта хабаадаха ёһотой гэжэ шиидээбди. Юундэб гэхэдэ, энэ удаа һунгагдаһан Россин парламент ерээдүйдэ хуулитаар һунгагдаха парламентда харгы гаргажа үгэхэ гэжэ найданаб.

Байгша правительствын реформонуудай ямар бирагүй эсэстэй байһаниие бидэ харанаби гэжэ Сергей Пурбуевич үргэлжэлүүлбэ. Үгэ хэлэгшэ хүдөө ажахын, эрдэм һуралсалай байдалда уулзалгада хабаадагшадай анхаралые хандуулба. Хэдэн үе совет хүнүүдэй бүхы туйлалтануудые дэбһүүлэгдэн һуноодөө. Юрэдөөл, бидэниие мунхаруулан, граждан дайнда, харанхы руу хүтэлжэ байхадань, һанаа амар һууха аргамни үгы.

Һунгуулиин тус нэгэдэлые али аргаар дэмжэхэ тухай, арад зоной байдалай улам доройтоко байһан тухай доцентнүүд М. Л. Воробьев, Б. И. Имыкшенов хэлэбэ.

Л. В. Потаповай үгэ шагнаад, һүүлдэнь асуудалнуудые тусгаар таблад, тодо харюунуудые абабагүйб гэжэ доцент К. А. Сойбонов хэлэбэ. Жэшээнь, газарые үмсын зоорни болгохогүй гэжэ кандидат бариманала. Энэнь бууруу. Юундэб гэхэдэ, мүнөө газар дэнлэнхидээ колхоз, совхозуудай дарганарай зооридэ орошонхой. Тэдэ газарые дураараа өөһэдынгөө зоордо хуваалдана. Тиигээдшье газарые бодото эзэнтэй болгохо ёһотой гэжэ үгэ хэлэгшэ тоолоно.

Мүнөө Россин шэнэ парламентда шэнэ хүнүүд хэрэгтэй гэжэ К. А. Сойбонов үргэлжэлүүлбэ. Тиигэдэнь Л. В. Потапов Л. Ч. Нимаева хоёрые шэнэ хүнүүд гэжэ хэлэхын аргагүй. Зүгөөр Н. Я. Кондаковой түлөө дуугаа үгэхөөр байна. Һунгуулиин тус нэгэдэлэй кандидадууд программануудаа соогоо Ельцинние, тэрэнэй дуулдаһан Конституцние таһа муушална. Ерээдүйн парламентда иимэ кандидадууд олоныинь болошобол, Президентдэ, правительствада эрид эсэргүүсэжэ, байдалые тогтууригүй болгохо аюултай. Энээн тухай мүн лэ бодожо үзэхөөр лэ.

Ерэхэ һунгалтада багшанар, студентнэр Л. В. Потапов, Л. Ч. Нимаева, Н. Я. Кондаков гэгшэдэй түлөө дуугаа үгэхэ гэжэ найдажа байһанаа институдай ректор А. Ц. Балдуев уулзалгын түгэсхэлдэ мэдүүлбэ. Найдалайнь хэр хүсэлдэхэ байһаниие саг харуулна бээ.

Н. ДАБАЕВ.

ҺАНАМЖА ДУРАДХАЛНУУДАА ХЭЛЭЭЛ

...циальная справедли... ...р гэжэ нэгэдэлэй хүтэл... ...вшэд һунгуулиин урда ...уулзалгануудые Улаан... ...тын һунгагшадтай хэ... ...лбэ. ...ералька Суглаанай ...палата болохо Федера... Советдэ Россин гу... субъект бүхэнһөө хоер ...дта кандидадаар дэбдэнэй Л. В. Потапов, ...Нимаева, Н. Я. Кон... ...гэшэдтэй уулзалга... ...лбэ. Уржадэр Л. В. ...Буряадай худөө ...институдай багшанар ...студентнэртэй уулзаа. ...эдэ гурбантай түрүү... ...уулзалга ноябриин 27-...ой 4 часаа үнгэргэт... ...болоно. Тус уулзалга ...ай гүрэнэй филармониин зал (Ербановай нэрэмжэтэ гудамжа) соо болохо юм.

«Социальная справедливость» гэһэн нэгэдэлдэ Буряад Республикын олониитын арбанһаа дээшэ организаци, эмхи зургаануудоро. Нэрлэбэл: Дайнай болон ажалай ветерануудай, Эхэнэрнүүдэй республиканска советүүд, профсоюзууд, Улаан Хэрээнэнэй, Инвалидуудай, Эб найрамдал хамгаалха, бүлгэмүүд, Эб найрамдалай, Энэрхы сэдьхэлэй жасануудаа, Россин Коммунистийн республикын эмхинүүдэй союз, Байгаали хамгаалха бүлгэм, «Экология и мир» гэһэн ассоциаци болоно.

Хүндэтэ һунгагшад! «Социальная справедливость» гэһэн нэгэдэлһээ депутадта кандидадуудаар дэбжүүлэгдэһэн нүхэдтэй уулзалга үнгэргэхэдөө, бултанайтнай һанамжа бодолнууд, дурадхалнуудые шагнажа, согсолхо, саашадаа хэгдэхэ хэмжээ ябуулгануудаа хараалха болоно. Тиимэһээ өөһэд өөһэдынгөө һанамжа, дурадхалнуудаа хэлэжэ, ерэдүйдэ ажаһууха асуудалаа шиидхэел гэжэ һанамжалнаб.

Олониитын суглаанда хабаадаһан бидэнэр депутадта кандидадуудтэй тухайгаа һайн мэдэжэ абанхай, һунгалтын үдэр дуугаа үгэхээ ерэхэ ёһотойбди.

И. КАРБАИНОВ,
Байгаали хамгаалха бүлгэмэй республикын эмхинин түрүүлэгшын орлогшо.

ҮНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

...ахи нюурта. Дэлгүүр: охиндо булта дашуураад...». ...дарха арга бэдэрхэ. Хангалга ямар бэ? Т. Полу... ...анов: «Ама садхалан ...ааа». Удэрэй үзэгдэл... Н. Галданов: «Олзын нэгэ удаа гаража байдаг «Хонхын» материальчуд. Захаминай аймагай Дабаатын юһэн жэлэй һуруулиин «Тэрэнги» гэжэ уран зохёолой бүлэгэйхидэй ажалда энэ хуудэһан зорюулагдана.

4-дэхи нюурта. Литэ. Зур... ...хайн ...ой. Спорт.

3-дахи нюурта. Һарадаа СНГ: тобшо һонинууд.

ИТАР-ТАСС ҺҮҮЛЭЙ МЭДЭЭСЭЛ

ПРЕЗИДЕНТЫН ЗАРЛИГ ТУХАЙ

МОСКВА. Физкультура болон спортые дэмжэхэ талаар Россин Федерацийн политика тухай Зарлигта Россин Федерацийн Президент Борис Ельцин гар табла һэн. Физкультура болон спортые бүхы хэмжээгээр дэмжэхэ гээшэ гүрэнэй гол зорилгонуудай нэгэн болоно гээд тэрээн соонь хэлэгдэнэ.

Физкультурно-элүүржүүлгын эмхи зургаануудые, зарим янзын спортивна хэрэгсэлнүүдые ба спортивна эд бараае тамуужанай түлбэриһөө, налогһоо сүлөөлхэ гээд тэрээн соо хэлэгдэнхэй.

Физкультура ба спортын хүгжэлтые хангадаг предприятинууд ба эмхи зургаануудые налогуудһаа сүлөөлхэ зорилготойгоор Россин Федерацийн налогой хуулие хубилгаха талаар дурадхалнуудые бэлдэхэ гээд Россин Федерацийн правительствада даалгагдаа.

Россида физкультура ба спорт хүгжөөхын тулада эрхэ нүхэсэлнүүдые байгуулха талаар хэдэ хэдэн бусад хэмжээнүүд хараалагдаа.

АЛЕКСАНДР ШОХИНОЙ КРАСНОЯРСКААР ЯБАҺАН ТУХАЙ

КРАСНОЯРСК. «Болохоёо байгаа һунгалтануудые бэшэ, харин Россин хүн зондо хабаатай Конституци тухай референдум Россин политическэ байдалай гол асуудал болоно»,—гэжэ Конституционно реформын ба һунгалтын асуудалнуудаар эндэ болоһон зүблөөн дээрэ Россин правительствын вице-премьер Александр Шохин мэдүүлээ һэн. Октябриин үйлэ хэрэгүүдэй һүүлээр орон дотор байгуулагдаһан нэгэ засагта эсэс табихын тулада шэнэ Конституци баталан абаха хэрэгтэй гээ һэн.

Буряад, Тувын, Хакасийн Республикануудай, Красноярска хизаарай, Эрхүүгэй, Шэтын областнуудай, Эвенкийскэ ба Усть-Ордын округуудай түлөөлэгшэд зүблөөндэ хабаадаа һэн.

Зүблөөндэ хабаадагшадай зариманиинь Конституцийн проектые дэмжэнэгүй гэжэ зүбшэн хэлсэлгэ харуулаа. Федерацийн гурбан субъектнүүдэй—хизаарай, мүн тэрэнэй газар дайдын бүриндэлдэ ородог Эвенкийскэ ба Таймырай автономито округуудай хоорондохи харилсаанууд яажа тогтоогдохоб гэһэн асуудалнуудта харюу олоогүйбди гэжэ Красноярска хизаарай түлөөлэгшэд мэдүүлээ һэн. Эрхүүгэйхидэй һанаае энэ асуудал баһал зобоодог юм ха.

Регионой экономическа хүгжэлтын асуудалнуудые зүблөөндэ хабаадагшад баһал дайраһан байгаа.

ТҮМЭР ЗАМУУД БЭЛЭН БОЛГОГДОНХОЙ

МОСКВА. «Үбэлэй эрхэ байдалда ашаа зөөхөөр түмэр замууд бүхы дээрээ бэлэн болгогдонхой»,—гэжэ бүхэроссин селекторнэ зүблөөн дээрэ Россин Федерацийн зам харилсаанай министр Геннадий Фадеев мэдүүлээ бэлэй.

Ашаанай 100 мянга гаран вагонууд ба мянгаад локомотивууд бэлэн болгогдожо, резервдэ табигданхай гээд тэрэ хэлээ.

Ноябриин 23-да мүнөөнэй шухала асуудалнуудаар үнгэргэгдэнэн правительствын комиссийн заседани дээрэ нүүрлэ ба мазут зөөхэ график баталагдаа юм гэжэ Геннадий Фадеев мэдээсээ һэн. Гэхэ зуура Алас-Дурна хизаарта нүүрһэ ашаатай 2800 шахуу вагоной ашаан буулгагданагүй гэжэ зүблөөндэ хабаадагшадай анхаралые хандуулаа һэн.

ШУХАЛА ХЭМЖЭЭНҮҮДЫЕ АБАНХАЙ

МОСКВА. «Россин бүхы регионуудые түлишөөр хангаха талаар шухала хэмжээнүүдые правительство абанхай»,—гэжэ Зам харилсаанай министерствэдэ үнгэргэгдэнэн селекторнэ зүблөөн дээрэ Россин Федерацийн Министрнүүдэй Советэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшо Олег Сосковец мэдүүлээ һэн.

Арадай ажахын комплексые үбэлдэ бэлдэхэ талаар бүхэроссин селекторэй хүдэлмэридэ Россин Федерацийн бүридэлдэ ородог республикануудай хүтэлбэрилгэшэд, захиргаануудай толгойлогшонор хабаадаа юм.

Зарим һуурин газарнуудай элшэ хүсэнэй объектнүүдэй эбдэрхэй байһан тушаа һанаагаа зобожо байһанаа тэрэ элирхэйлээ һэн. Мүнөө үедэ онсо байдалай талаар гүрэнэй комитет заһабариин хүдэлмэри эрхилжэ байна гэжэ тэрэ ажаглаа һэн.

Станцинуудта хэрэгтэй түлишын нөөсэнүүд бии гэжэ нэгэдэхи вице-премьер хэлээ.

ЗАБАСТОВКО ҮРГЭЛЖЭЛЬӨӨР

НАДЫМ (Тюменскэ область). Барилгашад-транспортнигуудай забастовко эндэ үргэлжэлөөр. Буһалгаанай комитедэй мэдээнүүдэй ёһоор, 44 предприяти хүдэлмэриеэ зогсоонхой. Тэдэнэрэй хэлэн хүдэлхэриин түлөө түлэгдэхэ ёһотой 95 миллиард түхэриг, тэрэ тоодо салингай талаар 35 миллиард түхэриг түлэгдэнгүй байһаар. Олохон коллективүүд май һараһаа хойшо мүнгэ абаагүй. Октябрь һарада правительственна комисси эндэ ерэжэ, хэрэг байдалтайнь танилсаад, шухала хэмжээнүүдые абахабди гэжэ найдуулһан юм. Энээнэй удаа 14 миллиард түхэриг эльгээгдэһэн аад, тэрэнэй 10 миллиард шахуунийнь бюджедтэ дахин бусаагдаа һэн ааб даа.

БҮХЭРОССИН СЕМИНАР

ЧЕБОКСАРА. Номуудые үндэһэн хэлэн дээрэ хэблэхэ асуудалнуудаар бүхэроссин хоёр үдэрэй семинар эндэ үнгэргэгдэбэ. Хэблэл хүтэлбэрилхэ зургаануудай ба үндэһэн хэлэн дээрэ номуудые гаргадаг хэблэлнүүдэй хүтэлбэрилэгшэд тэрээндэ хабаадаба. Саарһанай сэнгэй айхабтарехээр нэмэжэ, типографийн гаргашануудай эрид дэшэлжэ байхада, номуудые үндэһэн хэлэн дээрэ яажа гаргахаб гэһэн асуудалнуудаар хөөрэлдөөн болоо.

БИЛЕДЭЙ СЭН НЭМЭБЭ

Пассажирнуудые шэрэдэг нэгэдэхи предприятийн транспортнуудые ашаглаха талаар инженер Г. Н. Нагаевагай манай корреспондентдэ мэдүүлһэнэй ёһоор, хотын захиргаанай шиидхэбэрээр ноябрийн 20-һоо хойшо автобусуудай биледтэ шэнэ тариф нэбтэрүүлэгдээ. Энэ үдэрһөө хотын транспортаар ябаха гэбэл, 20 түхэриг түлэхэ болобо.

«Экспресс» автобусуудай түлбэринь баһал дээшэлээ гэхэ гү, али хотын хүн зон 60 түхэриг түлэхэ болоо. Ивалга гү, али Гүрэльбэ ошохоёо һанабал, километр бүхэндэ 7 түхэриг түлэхэ ушартай юм. Тиихэдээ Ивалга хүрэтэр 210 түхэриг, дасан хүрэтэр 260 түхэриг түлэхэ байна.

Маршрутна таксин түлбэринь даб дээрэ хуушанайхяараа—300 түхэриг зандаа үлэнхэй.

Трамвайнуудай биледэй сэн баһал 20 түхэригтэ хүрэбэ.

— Биледэй сэнгэй 20 түхэригтэ болгогдоходоньшье, манай управлени гаргашаяа харюулжа шадахагүй байна. Хэрбээ сентябрь һарада электрын эльшэ хүсэ хэрэглэнэйнгээ түлөө 9 миллион түхэриг мүнгэ түлэһэн һаа, мүнөө ноябрь һарада тэрэмнай 67 миллиондо хүрэбэ. Дүрбэдэхи квартал соо түсэбэй болон тоолон тодорхойлжо гаргаһанай ёһоор, биледэй сэн 52 түхэригтэ болоно,—гэжэ трамвайнуудай управлениин начальник А. И. Тулонов мэдэ дуулгаа.

Манай корр.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

АМА САДХАЛАН– АЖАЛhАА

Минин хүтэлбэрилдэг энергоучастогай худэлмэришэд, мэргэжэлтэд түмэр замай Северобайкальскын отделениин станци, вокзалнуудые, промышленна предприятинуудые, байрын гэрнүүдые, социально-соёлой комплекснуудые электрын эльшэ хүсөөр хүсэд hайнаар хангаха тон харюусалгатай ажал хэнэ. Бидэнэр Лена—Восточная станциhаа Янчукан станци хүрэтэр 600 километр түмэр харгые зайн галаар хангажа, гурбан халаанай туршада ажаллана-бди. Юуб гэхэдэ, ашаапай, хүн зонине hуулгаhан составууд үдэр hүнигүй ябана ха юм. Станци, разъезднүүдэй онынон түхеэрэлгэнүүд найдамтайгаар, үрэ ехэтэйгээр ашаглагдаха ёнотой. Электрын эльшэ хүсэн таhалгаряагүй үгтэжэ байха зэргэтэй.

Манай мэдэлдэ 220 киловольтын 10 подстанци, электровозуудые зайн галаар хангаха 10 подстанци. заhабари хэхэ участогууд бии. Хамта дээрээ 500 худэлмэришэн, инженерно-техническэ мэргэжэлтэд, алба хаагшад энергоучастогтамнай ажаллана. Энэмнай ехэхэн хүсэн гээшэ ааб даа. Энергоучастогта хамта дээрэ түмэр замай найман станци, 17 разъезд оршоно. Станци, разъезд бүхэндэ манай участогай худэлмэришэд, инженерно-техническэ мэргэжэлтэд ажаллажа, түмэр харгын алба-нуудые зайн галаар дутамаггүйгөөр хангаха хэрэгтэ хубитаяа оруулалсана.

Манай Северобайкальскын түмэр замай отделениин коллектив БАМ-ай харгыгаар ехэ ашаа зөөжэ, үйлэдбэридөө үшөөл ехэ олзо оруулха арга шадалтай. Тезд юундэб даа бидэндэ ехэ ашаа зөөхэ зүбшөөл Россин Федерациин правительствahаа үгтэнэгүй. Бидэ сүүдхэдээ ашаатай 10 состав баруун, зүүн тээшэ ябуулнабди. Манда 24 состав сүүдхэдээ ябуулха арга боломжо бии. Иимэ олон ашаатай составуудые ябуулаа hаа, бидэ отделениингээ, Хойто-Байгалай аймагай бюджедтэ ехэ мөнгэ оруулха hэмди. Россин Федерациин правительство хэзээ нюураараа бидэнэр тээшэ эрьехэ юм. БАМ-ай харгыгаар бага хэмжээнэй ашаа зөөдэг дээрэhээ үйлэдбэридөө сэбэр олзо багаар оруулнабди. Электрын эльшэ хүсэнэй, шэнгэн түлишын үнэ сэн нэмэжэ, түмэр замшадые бүришье hаа, хүшэр байдалда оруулна. Зарим hаранудта худэлмэришэдтөө салин хүлhыеньшье түлэхэ аргагүйдэнэбди.

Хэды хүшэр хүндэ байдалай тогтоод байбашье, манай энергоучастогай коллектив харюусалгаяа улам мэдэржэ, ажал хэрэгээ hайн шанартайгаар дүүргэнэ. Мэргэжэлтэдэй, худэлмэришэдэй үшөөл hайн үрэ дүн туйлахын тула эдэнэрые эдеэ хоолой зүйлөөр хүсэд hайнаар хангаха хэрэгтэй гээшэ ааб даа. Худэлмэришэд тухайгаа hаналаа табиха гээшэ мүнөөдэрэй шухала зорилгонуудай нэгэн болоно бшуу.

Багаар салин хүлhэ түлэдэг, мүнгыень саг болзортонь түлэдэггүй ажахынуудhаа худэлмэришэд, мэргэжэлтэд саг дары гаража ошоно. Тингэжэ зарим ажахынууд панхаруутаха туйлдаа хүрэнэ. Дүршэл шадабаритай мэргэжэлтэдээ, худэлмэришэдөө алдахагүй гээ hаа, тэдэнэр тухайгаа hаналаа табиха хэрэгтэй. Манай электроучастогhаа hүүлэй табан жэлэй туршада гансашье хүн гаража ошоогүй юм. Бидэ худэлмэришэдэйнгөө, мэргэжэлтэдэйнгээ салин хүлhые дээшэлүүлхэ, байдал hуудалыень hайжаруулха холын хараатай түсэб зохёонхойбди. Хамаг юумэн энэ түсэбэй ёhоор хэгдэнэ. Бидэ ажахынгаа дэргэдэ 2000 дүрбэлжэн метр газарта теплицэ барла hэмди. Зундаа, үбэлдөөшье энэ теплицэ соомнай үгэрсэ, помидор, hонгино ургажа байдаг. Энергоучастогайнгаа худэлмэришэдые огородой эдеэгээр хүсэд ханганабди. Үлэгшыень Северобайкальск хотын ажалшадта худалдажа, үйлэдбэридөө сэбэр олзо оруулнабди. Бидэ худэлмэришэдтөө тахяа, гахай шахан таргалуулха участогуудые хубаажа үгөөд, багахан гэрнүүдые барижа, хорёолхо хэрэгтэнь туhалаабди. 240 худэлмэришэд, мэргэжэлтэд энергоучастогайнгаа газар дээрэ тахяа, гахай шахан таргалуулна. Эдэнэртээ 120 тонно холимол тэжээл, 160 тонно капуста, 60 тонно hонгино хямда сэхтэйгээр худэлмэришэдтөө, худалдаабди.

Манай энергоучастогай коллектив Ангоя станцида 150 гахай шахан тарталуулха фермэтэй юм. Коллективэйнгээ гэшүүдтэ килограммынь мянган түхэриг гөөр худалданабди. Hаяшаг Красноярскын хизаарhаа үхэрэй мяха асаржа, худэлмэришэдтөө худалдаабди. Мүнөө энэ хүшэр хүндэ сагта худэлмэришэдөө нигэжэ дэмжэгүй hаа, аргагүй. Эдеэ хоолой зүйлөөр худэлмэришэдөө хангахын тула арга боломжонуудые бэдэржэ олонобди. Үлдэжэ, даараажа ябаhан хүн ямар амжалта туйлахаб даа. Эдеэ хоолой зүйлөөр хүсэд hайнаар хангагдаад байхадаа, хүн оролдожол худэлдэг, үндэр бүтээсэ туйладаг. Энэ олондо мэдээжэ, Манай энергоучастогай худэлмэришэд БАМ-ай харгы hайнаар ашаглаха хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа элсүүлнэ.

В. ХАСАНОВ,
энергоучастогай начальник.

Хангалга ямар бэ?

ХУБХАЙ ХООhООР...

Саг, хугасаае зүбөөр нэрлээб гэжэ hананагүйб. гэбэшье эдэ үдэрнүүдтэ арбан жэлэй ой гүйсэхэнь ха. Ямар эмхидэ, хэндэ? Шэнэ аптекэ Гусиноозерск хотодо бариха тухай хөөрэлдөөнэй мүндэлhэнhөө хойшо гэе. Иимэ ойнуудые тэмдэглэдэгшьегүй юм бээ, гэбэшье энэ мүнөө хэлээшэмни хүтэлбэрилэгшэдые элирхэйлнэ, хэниинь хэн гээшэб гэжэ балшыса харуулна шуу. «Геройнуудаа» нюураарнь мэдэдэг болоё. Энэ хадаа Холбоолжоной нүүрhэнэй уурхай (директорынь В. Ф. Калашников).

— Үшөө тэрэ hайн сатта аптекын барилга эрхилэлгэ ГРЭС-эй хотын нэгэдэлдэ даалгаданхай байгаа hаань, мүнөө шэнэ аптекэ хүн зоной ябалгатай-ошолготой, худэлжэл байха hааб даа,— гэжэ аптекые даагша Галина Пантелеймоновна Брикова голхорно.—Гэбэшье энэ хэрэг Холбоолжоной уурхайда даалгаданхай байгаал даа.

Иигэжэ түтэсхэлгүй ута дуундал мэтэ, жэлhээ жэлдэ аптекэ тухай хөөрэлдөөнүүд гаража, проектно-сметнэ дансанууд бии болобо, удаань мүнгэ тангал үгы болошобо, hүүлдэнь проект бэлдэгшэдэй алдуунууд элирбэ, эсэстэ үйлэдбэрийөө энэ проект абтаа... Иигэжэл жэлэй дүрбэн саг жэгдэхэн hубаряа.

«Худэлхэ дурагүй хүн олон табые дурдажа эхилдэг» гэжэ дэмы хэлсэдэггүй. Шалтагаануудые олохоньшье хүндэ бэшэ. Юрэдөө, эддэб шалтагаануудые оложо, олон табые урдаа барижа hурамхи болоhон олохон эмхинүүд, хүтэлбэрилэгшэдшье байха.

Манай Гусиноозерск хотодо аптекын шэнэ байшан хэрэгтэй гэhэн hанамные бүхы ажаhуушад баталха. Ямар хүндэ байдалда энэ аптекэ худэлнэб — нишэн ороhон хүн бүхэндэ ойлгосотой. Хабшуу уйтан зал соо эм дом худалдахапьшье тааргүй, нэгэ-хоёр хүн эндэ ороод лэ, бусадай зогсохо газар, байра олдодоггүй юумэл даа. Аригсэбэрые иимэ байра соо яажа сахилтайб? Аптекын худэлмэрилэгшэд эрьелдэжэ шадахаар бэшэ байра соо эддэб шэнэн эмүүдые бэлдэхэ баатай. Хүн бүхэн энэ байдалые hайн мэдэхэ, харин онлоо шэнэ байа хаанаhаа абалтайб? Үгы ха юм.

Заримашуул энэ асуудалые «нэжэ-божо, анхарал хандуулмаар бэшэ» гээд hанажа болохо. Иимэ зониие энэ аптекэ руу шагаажа, үбшэн зоной хабшуу уйтан байра соо ооншорто ядасалдажа байхые харыт, аптекэдэ hайнаар худэлхэ эрхэ нүхэсэлэй үгы дээрэhээ энэгэрэ эм домой бэлдэгдэдэггүйдэнь голхорон, зобоhон үбшэнтэнтэй хөөрэлдыт, аптекэ дотор hандаралай болоhонhоо уламжалан, хэрэгтэй эмээ саг соонь абажа шадахагүй зондо хандыт гэхэ дурэн хүрэнэ.

— Аптекын худэлмэрилэгшэд хэдэн жэлдэ ядасалдажа, районой зондо хэрэгтэй стерльнэ шэнгэн эм дотуудые бэлдэжэ шадахагүй байна,— гэжэ Галина Пантелеймоновна хэлэнэ.— Нюдэнэй шэл захидаг мастерскойе абажа харабал, аяар эгэ hарын туршада захил үүргэдэг болонхой: арга боломжо, эрхэ нүхэсэл үгы. Орэдөө, бултыень хөөрэжэ барамаар бэшэ. Минии hанахада, республика дотор манай аптекэhээ муу байшантай бэшэ аптекэ үгы хаш.

Хэлээшьень буруушаахаар бэшэ. Нэгэл тоо абаад харяябди. Санитарна нормонуудай ёhоор, арба мянган зондо нэгэ аптекэ хэрэгтэй. Харин энэ ушарта 40 мянган зондо нэгэ аптекэ тудаха юм. Юуб гэхэдэ, Гусиноозерскын аптекэ хотын ажаhуугшадhаа гадна худөө зоной зарим хубиие хангана.

Шэнэ байшангай барилгада бусаябди. Ажаглаhанай ёhоор, мүнгэтэйшье, харилсаа холбоонойшье бата бэхи байhан аятай саг алдагдаа. Холбоолжоной уурхай шэнэ байшан hаяын сатта барихаяа байнагүй гэжэ эли болоод байхада, ГРЭС зониие абарха гэжэ, магазин түбхинүүлхэ гээд барижа байгаа байшангаа аптекэдэ үгэхэ, барилгые Холбоолжоной уурхай түгэсхэхэ гээд шиидхэгдэhэн юм. Би энэ байшангай проектно-сметнэ документаци хараа hэм. Аптекые даагша энэ саарhа харуулхадаа, 1992 ондо шэнэ байшантай болохобди гэжэ дахинаа найдажа, эти-гэжэ эхилhэн коллектив тухайгаа хөөрэнэ. Томо оптическа мастерскойтой, ариг сэбэрые сахидаг таhаргай, салуу фитобартай, эм дом. худалдаха үргэн заалтай болохобди гэжэ эдэнэр гоё hайхаанаар зүүдэлдэг болоhон байгаа бшуу.

Тезд зүүдэн манан шэнгеэр тунажа, дэгдэжэ, бодото байдал зырүүлээр эрьеэ. Мүнөө хадаа эдэнэр ямаршье урма зорилгуй болонхой. Холбоолжоной нүүрhэнэй уурхай мүнгэгүйгөө урдаа барин, шэнэ байшангай барилгаhаа огто арсаба. Эх, горнягууд арбан жэлэй саада тээ иимэ арсалта хэхэеэ яагаа6! Тингээ hаа, хотын ажаhуугшадта ямар ехэ туhа хэжэрхихэ hэм.

Мүнөө яалтайб? Яахашье гэхын аргагүй. Гансал байдалые зураглахаhаа бэшэ ондоо арга үгы. Саашадаа юун болохоб— гансал бурхан мэдэхэ. 1992 ондо аптекэ эндэ байрлаха гээд зоной баярлаhан байшан дахяад ГРЭС-эй мэдэлэй болонхой. Мүнөө хадаа электростанци ба районой захиргаан хоорондоо хэлсээ баталжа, Гусиноозерскын ГРЭС байшангые дууhан барихаар уялгалагдаа. Харин аптекэ энэ байшангай гансал нэгэдэхи дабхар эзэлээд, электростанцида арендын түлбэри үгэдэг байха юм ха.

Хэлсээн дотор иигэжэ бэшээтэй: «Байрые ашаглаха талаар гаргашануудые «ГРЭС-эй хотын нэгэдэл» гэжэ акционернэ бүлгэм ба «Фармация» гэжэ районой предприяти хамтадаа адлаар даажа абадаг байха. «Фармация» предприяти ГРЭС-эй хүтэлбэриин зүбшэлгүйгөөр ямаршье хубилалта хэжэ, таhалгануудые ондоогоор түхэржэ, таhалжа байха эрхэгүй». Тинхэдэ ГРЭС-эй хүтэлбэри энэ байшангые ашаглалгада 1996 ондо туашаахаар найдуулна.

Үшөө хэдэн жэл... Тэрэ болотор юуншье боложо магад. Юрэдөө, мэхэлүүлжэ үзэhэн аптекын худэлмэрилэгшэд бэлдэр юумэндэ эти-гэхээ болинхой. Тиимэhээ мүнөөдэрэйнгөө байдалые сэгнэн, тэдэнэр хүйтэн үбэлдэ бэлдэжэ эхилэнхэй. Гэр байрын ашаглалгын участогые хүлhэлжэ, подвалай капитальна зоhабарилга хүүлэнэ. Тиимэhээ үбэлдөө аптекэ соо баhал уурал, hаарал гарахаяа болихо гээд зааханааршье hаа, найдамаар. Юрэдөө, багашье юумэндэ баярлажа hурахаар болоо ха. Харин үбшэнтэндэ мэндэ амарые, элүүр энхые хүсөөд лэ, хубхай хоохоhон гараа дэлгэхэ саг үргэлжэлhөөр.

Т. ПОЛУЭКТОВА.
Сэлэнгын аймаг.

Улаан-Удын хилээмэнэй хоёрдохи комбинадай хилээмэ баридаг хоёрдохи цехэй начальник Зоя Иннокентьевна Абарыкова гуша таран жолдэ түрэл коллективэйнгээ дунда худэлжэ ябана. Тус цехтэ нэгэ халаанай туршада 1 тонно 300 килограмм эльдэб зүсэлэй кондитерска хоол буйлуулагдадаг. Эгээл залуушье hаа, нилээд дүй дүрпэлтэй болоhон кондитер Лариса Люфа Улаан-Удын 2-дохи СИТУ дүүргэhэн шамтартай.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: дүршэлтэй кондитер Л. Люфа.
С. БАЛДУЕВАЙ фото.

ХЭР БАЙНАТ, ФЕРМЫНХИД?

Октябриин hүүл багаар Тоорын hү hаалиин фермээр ябажа, тэндэхи hаалишадтай, фермые даагша С. Ш. Холхоевтой уулзабабди.

Эндэхи байдал харахада, hаяхан лэ үнеэдээ байлгажа, үбэлэйнь гуримаар эдеэлүүлжэ эхилэнхэй, Юундэ интэрээ удаарhан байгааб гэхэдэ, фермэ доторой заhабари саг соогоо хэгдээгүй байгаа.

Hаалишадай аха аргааараа худэлжэ байhаншье hаа, ямар ушарhаа hаамынь доошолоо гээшэб? Нэн түрүүн оройтуулжа, үбэлэйнгөө байрада үнеэдээ оруулhанhаань болоо. Ууралтуулха түхеэрэлгэньшье худэлөөгүй, шэмэтэ тэжэлhээ эхилээд, hолоомо, үбhэншье үгтөөгүй, hая болотор бэлшээжэ байхадань хаанаhаа hүн гарахаб даа.

Гэхэтэй хамта үбэлэй «ута нюрга» дабажа гарамаар яhала ехэ үбhэ, hолоомо бэлэдхэгдэнхэй. Үдэрэй 54 килограмм hү hаадаг hаалишад Б. С. Ангамаев, Д. Г. Холхоева гэгшэд энэ фермын түрүүшүүл болоно. Hүнэй гараашье hаа, үгышье hаа, хэхэ ажалынь барагдаха бэшэ даа.

Эдэнэрэй салингынь бага байхаhаа гадна hара hарадаа абажа шададаггүйнь гэмшэмээр юм.

Ж. УЛАНИ.

Үдэрэй үзэгдэлнүүд

ОЛЗЫН ОХИНДО БУЛТАДАА ДАШУУРААД...

Жэлhээ үлүү саг соо талаар гараагүй аад лэ, октябриин хоёрдохи хахадта Буряад ороной нинслэл хотоор ябажа бусааб. Арбан табан hара соо харилсаагүй намда түрэл Улаан-Удын түхэл шэнжэ газаа талаhаа хуушан хэбээрээл янзатай hэн. Зүгөөр арбаад хоног соо досоо талыень ухамайлан шарайшалхадаа, түрүүшынээлжээндэ нюдэнэй үзүүртэ дайралдаhан, хоёрдохи ээлжээндэ далда hагад байhан олон хубилалтануудые обёорхоор байбал даа.

Наада, нюур талын хубилалтанууд гэбэл, үйлсэ гудамжануудаар hүндэлhэн хүнгэн автомашинанууд олошорhон янзатай. Илангаяа гадаадын оронуудай. Энэмнай сагай шэнжэ юм ааб-за. Эдэнэй жолоо баригшад гээшэмнай элдэб аргаар баяжажа үрдиhэн, арад түмэнэй үсөөхэн процент болохо хүйхэршүүлэй эдир хүбүүд, шэрэ будагаар нюур амяа хубилаhан аятайхан дангинанар. Жаргалдаа дашуурhан эдэ баарhадай гүйлгэлдэхэшье гээшэнь оромгүй. Наhанай үргэбшэдэ хүидэрhэн үлгэ-налга хэн нэгэнэй үйлсэ гудамжын бэлшэр дээрэ халта удаарбал, шортоол дайрахал ха гэhэн тобшолол ерээ.

Хоёрдохинь, гэр байрын углуу-суглуугаар, газар доогуур ороhон нүхэ-hүбөөр залгаа үүдэнүүдэ сэлиhэн, үйлсэ-гудамжануудаар эд бараагаа дэлгээhэн тоо томшогүй олон наймаанай газарнууд. Эдэмнай баhал сагай шэнжэ юм аабза. Зүгөөр ажабайдалай муу тээшээ эрьеhые гэршэлhэн үшөө нэгэ баримта гуниг түрүүлхэ хүсэтэй байба.

Илалтын проспектhээ ерэhэн харгын болон Ленинэй үйлсын уулзуур дээрэ гуйраншан hууба. Наhатайхан хүн даа. Хараха янзада, ядарhан лэ хөөрхы. Хайрлахын сэнэгээр хармаанай оёорой хашарhа хажуудань хэбтэhэн малгай соонь хаяаб. Хэрээhэлэн мүргэжэ, дохёод лэ үлэнэ бэлэй. Хэн мэдэбэ даа, энэ гүрөнэй хүгжэхын түлөө залуу наhаяа, хүсэ шадалаа бултыень сүм үгэhэн хүн байжа бблоо.

Гэхын хажуугаар, үнэн ядарhан ба архи-тамхинтай нүхэсэжэ, алибаа гуйраншаний муу шэнжэ нэмэриhэн хоёрой илгаае ойлгожо ядахаар бэшэ даа.. Дүшэ гаран жэлэй саана иимэл үнэн ядарhан гуйраншад-бадаршад ногоон дэлгүүр дээрэл дайралдадаг бэлэй. Харин мүнөө ганса дэлгүүр дээрэ бэшэ, эндэ-тэндэ табхайлдажа hуунад. Эдэние харахадаа, шэрүүн удхатай бодолнууд толгой соо үйрэхэ байба.

Ногоон дэлгүүр соогуур ябахадаа, эдеэ хоолой, эд бараанай элбэг-дэлбэгыень гайхааб. Юрэдөөл, эндэхи тагууд дээгүүр юун үгыб даа! Амитан зоной олоншье гээшэнь аргагүй. Чайковскийн нэрэмжэтэ хүгжэмэй училищийн гэшхүүр дээрэhээ доошоо харахада, дэлгүүр тойроод үйрэжэ байhан зон бухалай эзэргэ хүбшын бута дээрэ исажа, байhан шоргоолжодые гэнтэ hануулаа.

Юумэнэй элбэг байха гээшэ дэлгүүрэй гол удха, зорилгонь юм аабза. Зүгөөр... зүгөөр эды олон аралжаа наймаашадай үсөөхэн лэ процентнь өөhэдынгөө хара хүлhөөр бүтээhэн, үргуулhан, буйлуулhан эд бараагаа, эдеэ хоолоо эндэ асарна гэжэ hанахада, манай дэлгүүрэй хайшаа хадуурhанда хара буухаар лэ даа. Тинhээ-тиитэрээ харинн оронуудай эд бараан болон эдеэ хоол өөhэдынхинемнай түринхэйл янзатай. Ямар ехээр, яаhан түргөөр асаржа үрдидэг юм?

Дэлгүүрэй урдахи ехэ талмайе харинн оронуудайхид сүм эзэмдэнхэй. Хоёр хүнэй даахаар бэшэ ехэ сүүмхэ соohоо гаргаhан элдэб хубсаhа хунараа гартаа баряад, тэрэ амаралтын үдэрэй хүйтэбэр үглөөгүүр хүнгэхэн хубсаhатай залуу наймаашад хоёр хүлөө тоншосогоон, тэсэбэритэйхэнээр лэ байха юм. Хитад, монгол, солонгос, вьетнам арадуудай залуухан хүбүүд, багасагад өөhэд-өөhэдынгөө хэлэн дээрэ ярилдахадаа, дайнай хойто жэлнүүдтэ Худанай голдо үйрэдэг мянгаад галуудай ганганалдаае намда баhал hануулаа. Аралжаа наймаанда ехээр лэ дашуурhан зон шэнжэтэй. Тэрэ мүртөө хүнэй шэг шараи алданагүйл. Юундэб гэжэ ойлгосотой. Юундэб гэхэдэ, эндэшье хадаа, дэлгүүр соошье хадаа, үйлсэ гудамжаршье, эндэ-тэндэ түнхижэ тубхинэhэн магазинууд соогууршье юумэ абаха зон үсөөхэн лэ байна.

Шалтагаанниинь эли юм ааб даа. Үнэ сэнгүүд гээшэмнай үhэнэй үрзыхөөр бодонхой бшуу. Ехэнхи зондо хэнэй үгэhэн ехэ мүнгэн мүнөө байлтайб! Булта зон адлирхуу үлгэ-налга, үдэрөө үнгэргэхэ жэшээтэй ябана бэшэ гүбди?

Саашань далда hагад байhан хубилалтануудые дайрахамни. Хэдэн жэшээ. Хэлэнэй яраттар хэлсээндэ ороhон олон дабхартай буудал (гостиница) үүдэеэ сэлинхэй гэжэ дуулаhан хадаа хараха, хонолгын үнэ сэн юрэл мэдэхэ hанаатай ороо hэм. Хойно байhан үүдэндэ хүрөөгүй ябатарни, хоёр залуу хубүүд амадажа ерээд, бүдүүлиг гэгшээр: «Хаана, хэндэ орохотнайб? —гэбэ.

— Таанад юундэ иимэ аягүйгөөр аашалалдабат? Али би hэжэг түрүүлбэ гүб? Эндэ ажалладаг юм hаа, хүнүүдтэ зохидоор хандаха, налгай-нашан байха ёhотойт, —гэжэ би hөөргэдэбэб.

Ойлгобо янзатай hэн. Номгороо. Харгыемни харуулжа үгөө. Хараха янзада, хилээмэнэй мүнгэ бэдэрhэн оюутад гү, али ажалгүй бологшодой «үрөөhэн бөорэнүүд» лэ хэбэртэй hэн. Тезд нимэ сагдаанарые табиhан хадаа (харуулшад хэрэгтэй юм аабза) буудалай ноёд заабари хэлэхэ, энэмнай лесосекэ гү. али барилгын талмай бэшэ гэжэ ойлгуулха, соёл ба этикэ тухай hануулха зэргэтэй байгаа.

Хонолгын сэн 8-hаа 11 мянган түхэригтэ хүрэтэр байба. Нэгэ сүүдхын! Тэрэ хойно байдаг «Гэсэр» гэhэн гол буудалай сэн баhал адлирхуул байна. Амаргүй бэзэ? Зай, иигээд ерэхэдээ, энэ гоё-гоо буудалнуудhай ямар зоной байранууд болоноб, болохоб? Жиирэй хүнүүд болон хүдөөгэй зон эндэ хонолгодо яашье оро-hогуйл даа. Энэ мэтээр лэ баян үгытэй хоёр илгаржа эхилээл зон хабди.

Би өөрынгөө дуратай буудалда хэды хонооб. Үнэ сэнгынь нимэ дээгүүр бэшэшье hаа, баhал гайтайхан. Гэбэшье жэжэ-божо хэрэгсэлнүүдээр хангалгань эшхэбтэр даа. Номер соонь ядахын сагта стакан байбагүй. Ородоор хэлэдэг сервис гээшэ сэндээ хүрэмэ байха ёhотой. Эдэ мэтые шашахадамни, дабхарай дежурна эхэнэр хашарhандаа юм гү, али шэлээрхэhэндээ гү, юрэдөөл, шэл баанха асаржа үгөө hэн. hүүлдэ бусаахаар ааб даа. Би ойлгобошье hэн гэлэйб. Зүгөөр тэрэ дэлгүүр дээрэ наймаа хэдэг харинн ороной hэлэ буудалда байрладаг юм байна. Тэдэнэр юун гэжэ hанадаг, хэлсэдэг хаб? Юуншье гэтэрээ доройтообши даа, хайрата гүрэн-баабаймнай, хөөрхы?

Шэнэ түхэлэй гоё hайхан трамвайнууд лининдэ ябадаг болоо юм байна. Арад зоной хэрэглэмжэдэ гүрэн-түрэ hайн юумэ хэдэг лэ байгаа, хэнэшье гээшэ. Зүгөөр трамвай соо модон хабтагайгаар хэhэн hүүринуудые обёорходоо, эшэдэhэмни хүрэхэдэл гээ hэн. Тезд мэнэ hаяхан трамвайн управленнин начальник нүхэр Тулонов телевизорээр үгэ хэлэхэдээ, «залуушуул hандалинуудай бүрилтэнүүдые хутагаар зурана, хахална, сонхын шэлнүүдые бута сохино, бог шоройгоо үлөөнэ»,— гээ hэн Ядахадаал модон hандалинуудые хэдэг юм байба. Иигэжэ гүрэнэй, арадай зөөрэ гамнаха, алмаха сэнэггүй бүхэли үетэн ябажа эхилээха. Тезд тэдэнэр газарай габаhаа, гадаhанай нүхэнhөө гараагүйл байха. Хүмүүжүүлгын талаар ехэ алдуу хэзээ заhагдажа, харгыдаа орохо гээшэб?!

Жара нүхэтын зүүн талада байдаг хоёр шабханай үүдэнүүд дээрэ «Эндэ ороло 50 түхэриг» гэhэн гаршаг уншааб. Олзын түлөө хүн юушье хэхэ, сээрлэхэгүй гээшэл ха, бурхан зайлуул! Зон ехэшье ородоггүй юм байба. Тезд дэншье hаа үнэтэй бээ хүнгэлэлгэн гээшэ ааб даа. Зай яахаб? Дэлгүүрэй зэрлиг хуули инмэл юм аабза.

Эдэ ажаглалтануудhаа тобшолол хэхэдээ, бухы үйлэ хэрэгүүдэй эшэ үндэhэн дэншье hаа үлүүгээр хэтэрhэн, тогтохо торохо гэшые мэдэхэсэ болиhон, арад зониие даражархиhан үнэсэнгүүдhээ hууритай гэжэл сэхэ хэлэхэб. Гомдолтойнь гэхэдэ, hара бүри нэмэдэг hаа, мүнөө бүри түргэдэб хаяа? Жэшээлхэдэ, би октябриин 17-до Баргажанhаа Улаан-Удэ хүрэтэр автобусто 5200 түхэриг түлhэн байгааб. Октябриин 23-да бусаха биледээ абахадамни, 8300 түхэригтэ болошоод байгаал даа. Тезд арсаха, бархирха бэшэ hэн хойноо...

Энэмнай юун гэhэн ажабайдал гээшэб? Хэды болотор энэ сэнгүүд үргаха юм? Харюу хэлэхэ нэгэшье аман байхагүй. Хара буухаар даа! Тезд үнэн дээрээ юунэй боложо байhые дотороо hайн мэдэжэ байбашье, ноён нохойшье хадаа бултаадаал адли үлэ мэдэжэшэ болоод, «hамhаа саагуур, наранhаа наагуур» гээд hайбэр жороо табилдажаал ябаял даа. Юрэдөөл, хожомоо схээр зүдэроогүй, гэдэhээ үлдэжэ зобоогүй hаамнайл, болоо юм hэн. Юундэб гэхэдэ, энэ эбдэрhэн байдал hал наашашье заhархаяа байнагүй.

Бусажа ябахадаа, холын харгыда үгэ залгаhан хүршэмни нигэжэ хөөрэбэ hэн: «Үсэгэлдэр, октябриин 27-до, дэлгүүр дээрэ ябатаршн, залуу бүриад хүбүүд, Кавказай хүбүүдэр муухайгаар сохилдоо даа».

Урданьшье нимэрхүү удхатай ээрэб үгэ дуулдагша hэн. Саахануур бодоод үзэбэл, энэмнай ёро муутайхан үзэгдэл ааб даа. Үндэhэ яаhаа? Хёмороон дээрэhээ баруугаарнай юун болоноб, арад зон ямараар зобоно гээшэб, бу хэлэе? «Муу юумэн модон хүлтэй» гэдэг hэм шуу даа.

Н. ГАЛДАНОВ.

ҺАНАҺАНДА ХҮРЭНЭГҮЙ

Хүдөө ажахыда дары туhалажмжын хүргэгдөөгүй hаа, ерэхэ хабар олонхи ажахынууд тараагдаха туйлдаа хүрэхэ ха. Юундэб гэхэдэ, хүдөө ажахын продуктнуудай худалдан абалгын сэнгүүд нэмээгдэнэгүй. Юу hайндаа нэгэ литр hүн амта оруулhан эды шэнээн умданhаа (напиток) үнэтэй байхаб даа. Үхэрэй мяханай сэн амидын шэтнүүрээр 600 түхэриг хүрэтэр хороогдоод байна. Нооhон мүн лэ үнэгүй. Тинхэдэнь түлишын, хүдөө ажахын техникын, запчастнуудай, зайн гал гаргашалhанай түлөө тон ехэ мүнгэн нэхэгдэнэ.

Иигэжэ хүдөө ажахые зорюута унагаажа байhан үе сагта тэдэнние тараажа, багаханууд үмсын ажахынууд болгобол дээрэ гэжэ хүдөө-гэй ажалшад тоолодог боложо байна. Урмаа хухарhандаа инжэ hанагданал даа. Зүгөөр хубааха зөөри үлэнхэй гү? Ажахынуудайнгаа үри шэрые яалтайб? Хайшан гэжэ түлэхэб?

Тулдуунай совхозой, Шэрэнгийн, «Улаан Туяа» колхозуудай малшадай, хонишодой гүүртэ, отарануудаяа ябахада, иимэ асуудалнууд заатагүй гараад ерэхэ юм. Эдэ ажахынууд соohоо hаалинин дүрбэн фермэтэй Шэрэнгийн колхоз удаашаг хүл дээрээ тогтожо болохо ха.

Зунай, намарай үедэ ямаршье мал таргалдаг ха юм. Гэн гэhээ Тулдуунай совхозой үигэрэгшэ хабар, зун гараhан тугалнууд үргүүлхэ туйлдаа хүрэнхэй, Томо малынь мүн лэ туранхай. Тон бага hүн абтана. Тинхэдэ «Улаан Туяа» колхозой малшад үбэлжэлгэндэ нүгөөдүүлhээ яhала hайнаар бэлдэнхэй, үбhэ тэжээлынь буусанууд дээрэнь ехээр буулгаданхай. Тугал буруунуудынь тэнхээ тамираар бараг. Гадна энэ ажахы үбhэ тэжээлээр, талха тарягаар бардам хангаданхай.

Догнынхид бусад ажахынуудтал гүрэндэ ехэ мүнгэ зөөри үритэй болоод байна. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд үриеэ хайшан гэжэ бусааха тушаа бодомжолно. Зүгөөр хүдөө ажахын продукциин үнэ сэнгүүдэй нэмээгдээгүйдэ, хүдөөгэй ажалшадай урма зориг дээшэлхэгүй хаш.

Д. ДОРЖИЕВ.
Яруунын район.

СНГ: тобшо hонинууд

МОСКВА. Холын Хойто зүгэй, Сибириин ба Алас-Дурна хизаарай үндэhэн арадуудай II съезд Москвада үнэргэгдэнэ. Россин регионуудhаа 150 делегат, мүн тэрэшэлэн бухы дэлхэйн оронуудhаа 100 гаран айлшад хабаадана. Россин Федерациин Президент ба Министрнүүдэй кабинедэй гэшүүд, хүнэй эрхэнүүдэй таалаар ООН-ой түбэй, улаасхоорондын «Гринпис» эмхинин түлөөлэгшэд съездэ уригдаhан байгаа юм. Россин Федерациин гадаадын хэрэгүүдэй министр Андрей Козырев делегадуудай урда үгэ хэлээ. Угсаатанай бүлгэмүүдые hэргээхэ асуудалнууд тухай, гүрэнэй эгhөө финансова туhаламжа үзүүлхэ, оро үсхэбэрилтын заншалта hалбарие хүгжөохэ тухай хөөрэлдөөн съезд дээрэ болоно.

МОСКВА. Бюджетнэ эмхи зургаануудта городской телефонно хэлхеэ холбоной үзүүлдэг хангалгын тарифууд декабриин 1-hээ нэмэхэнь. «Московская городская телефонная сеть» гэhэн гүрэнэй предприятиин тогтоohон сэнгүүдэй ёhоор, бюджетнэ эмхи зургаанууд телефоной гол аппарадай түлөө hарадаа 1300 түхэриг, харин хоёрдохи аппарадай түлөө үшөө 180 түхэриг түлэдэг болохонь.

Шэнэ телефон тогтоохо гэбэл, 100 мянган түхэриг, харин хоёрдохи телефон тогтоохо гэбэл, 6800 түхэриг түлэхэ хэрэгтэй болохо. Телефоной номерые hэлгэхэдэ, 900 түхэриг, албан зургаанай телефонно станцитай холбоотой телефониие абонентын гуйлтаар МГТС-эй телефонно станцитай холбоходо 27 мянган түхэриг түлэхэ хэрэгтэй.

МОСКВА. Жэлэй эхинhээ хойшо Россин хилэ шадарай сэрэгүүд хилэ эбдэhэн 3 мянга гаран хүниие барижаhан байгаа гэжэ Россин хилын харуулай сэрэгүүдэй командалагша генерал-полковник Андрей Николаев мэдээсээ hэн. Таджик-афган хилэ дээрэхи байдал түгшүүрилтэй байhан зандаа. Гансал октябрь hарада Таджикистанда заставанууд, хилын харуулшадай алба хэдэг газарнууд 55 дахин, тэрэ тоодо Афганистанай талаhаа 27 дахин буудагдаhан, хилын харуулшад 18 дахин байлдаанда ороhон байна. Хилэ эбдэhэн 16 хүн алуулаа, 3 хүн шархатаа. Манай талаhаа сэрэгэй 4 албатад шархатаа.

МОСКВА. Россиhаа эльгээгдэhэн элшэ хүсэ хэрэгтэлhэнэй түлөө СНГ-эй гүрэнүүдэй олохон предприятинуудай үри шэринь хэдэн триллион түхэриг болонхой»,— гэжэ вице-премьер Александр Шохин мэдүүлээ hэн. Россида бусааха үри шэриие Хамтаралай гүрэнүүдэй түлэжэ шадаха гээшэнь хэсүү болоод байна гэжэ тэрэ hанамжална.

МОСКВА. Тамхи татаха ябадалhаа арсаха уласхоорондын үдэр hаяхан тэмдэглэгдээ hэн. Тамхи таталгатай холбоотой үбшэнгүүдhээ дэлхэй дээрэ жэл бүри гурбан миллион хүн наhа барана гэжэ hэргылэмжын медицинын түбhөө ИТАР—ТАСС-ай корреспондентдэ хөөрөө hэн. Үшөө хүг

Захааминай аймагай Дабаатын юһэн жэлэй һургуулиин „Тэрэнги“ гэжэ уран зохёолой булэгэйхидэй зохёохы ажалда энэ хуудаһан зорюулагдана.

НЮТАГАЙМНАЙ УГАЙ ЗОН

...н арбаад жэлэй саа... ...уг гарбал», «угай ...гэн үгэнүүд манай ...ондо ехээр хэрэглэг... ...залуу үетэн уг ...раа ехээр һонирхо... ...байһан һаа, мүнөө ...аа хаанагүй буряад ...удалжа, буряад ёһо ...аа сахижа, уг гарба... ...һонирхожо байхые ...а, омогорхомоор бо...

...жэлэй саада тээ ...үнгэргэдэһэн ...одорнуудай һайндэр» ...гэтые үргэдхэн, за... ...нэй уг гарбалараа ...ые улам гүнзэгы... ...улын уладай уул... ...үедэ үнгэргэдэһэн ...нди дээрэ хонгоо... ...тухай ехэ һонир... ...эйдхэлнүүд хэгдээ ...онгоодорнууд ганса... ...Захааминд, Түнхэндэ ...аг бэшэ, мүн Алайр... ...да, Монголдо бай... ...жэ эндэ хэлэгдээ бэ...

...й Далахай нютагта ...ор угсаатан олон гэ...

...ий нишэ хонгоодор... ...ажа ерэһэн тухай ...й домог ехэ һонир... Далахай нютагай ...анай үндэр һаһатай ...Илья Шагдурович ...Буда Шагдуро... ...маев гэшэд хөөрэ... ...шье эдэ хоёр үн... ...һатайнуулай хөөрэ... ...ог соохи герой — ...рнуудай эхи табиг... ...н гэшын Түнхэнһөө

...ГАРШАЛГА

...ай нютагайнгаа бү... ...байнар, тээбиинэрые ...й намарай һайхан ...үнгэргэдэжэ байгаа ...нуулай һайндэ... ...маршалнабди. Ута ...наһалжа, удаан жар... ...ын ябахыень хүсэнэ...

...д арадайнгаа уян... ...йхан дуунуудые, ...дые, таабаринуу... ...надгаа дамжуулан, ...аадануудтаа һурга... ...ж найданабди.

...ЭРЭНГИ» бүлэгэй гэшүүд.

...ЭХЭЭРШЭЛГЭ» ...ф, Цыденжаповай ...лжөөндөө байхадаа» ...а туужын удхаар ...хэһэн ...ко Будаевай зураг.

...гаража, манай нютаг зорилһон ушар шалтгаанинь хоёр ондоогоор тайлбарилагдана. Теэд хэдэн зуун жэлэй саада тээ болоһон энэ ушарай тон зүбөөр дамжуулагдаха аргань үгы байшоо бээ.

— Халха Монголһоо харгытай хонгоодор яһанай Хан (зарим ушарта Ханн гээдшье хэлэгдэдэг) гэжэ нэрэтэй хүн 1665 ондо Түнхэнһөө Захааминай Далахайда нүүжэ ерэһэн,—гээд нютагаймнай 84 наһатай Илья Шагдурович Сиренов домоглон хөөрэдэг. — Хан унагалха гүүтэй байгаа ха. Тэрэнь Эрхүү мүрэнэй эрьедэ унагалаад, унаганиинь уһа руу унашаһан. Хан унагаа бэдэржэ олоо, гэбэшье тэрэнь дүрбэн хүлтэй бэшэ, харин 8 хүлтэй байшоо. Хан нимэ юумэ харахадаа, ехээр сээрлэжэ, эпэ нютагта һуужа шадахаяа болибоби гээд, урагшаа Һарьдаг дабажа, Далахайда ерээд, Сэхир Һүбэтэ хоёр голой үулзуурта ажаһуухадаа, хүбүүтэй боложо, Дала гэһэн нэрэ үгэһэн байна.—гээд энэ домог соо хэлэгдэнэ.

Харин Буда Шагдурович Гармаевай хөөрөөнһөө хаража үзэхэдэ, Хан гэжэ нэрэтэй хонгоодор Түнхэнэй Далахай нютагһаа 1720-од онуудаар гурбан жэлэй туршада Монголой хилын харуулда Захааминд ерэһэн түүхэтэй. Һуурижахаяа шэлэһэн нютагтаа өөрынгөө Түнхэнэй Далахайн нэрэ үгэһэн юм гэлсэдэг. Эндэ Ухаа Бэлшэр гэжэ газарта һуури байраяа түхеэрээ ха. Ухаа Бэлшэрэйнь хойто хада Хан уула гэжэ нэрлэгдэһэн, мүнөөшье хүрэтэр обоогой тахилга болодог гээд домоглогдоно.

Энэ хоёр домог зэргэлүүлээд харахада, нэгэн соонь Хан 1665 ондо, нүгөөдэ соонь аяар 1720-ёод оноор гээд хэлэгдэнэ, Тиихэдэ 1665 ондо ерэһэн Хан Һүбэтэ Сэхир голнуудай уулзуурта, 1720-ёод оноор ерэһэн гэгдэдэг Хан нүгөөдэ, 3-дахи Мүльһэтэ-Голой Ухаа-Бэлшэртэ түбхинэһэн гээд хэлэгдэнэ.

Бидэнэр эдэ хоёр баримтые ехэ удаан саг соо, нарин нягтаар хаража, нютагай үндэр наһатай үбгэдөөр хөөрэлдэжэ, Хан 1665 ондо Түнхэнһөө ерээд, Һүбэтэ Сэхир голнуудай уулзуурта түбхинөө гээд бэшэгдэнэн баримта дээрэнь тогтообди.

Далахай нютагай нэрэ туухай мүн лэ һонирхолтой домогууд бии. Хан шэнэ нютагтаа түбхинөөд, хүбүүтэй болоо ха. Нэгэтэ Хан агнуурида гараад, номо годлёор харбажа, буга алажархиба. Годлинь бугын далые тудаһан байба. Хойто удэрынь хүбүүндээ нэрэ үгүүлхэсэ нютагай нэгэ үбгэжөөлдэ оолобо. Хан буга алаһан тухайгаа тэрэ үбгэжөөлдэ хөөрэбэ. Үбгэжөөл бугын дала удаан хараад, хүбүүндээ Дала гэжэ нэрэ үгэгты гэбэ. Тиигэжэ Дала ахайн нэрээр манай нютаг Далахай гэжэ нэрлэгдэһэн түүхэтэй.

Далахай нютагай түүхые саашань хаража үзэхэ болоо һаа 1) Дала 1666 ондо түрөө.

2) Далын хүбүүн Моотоон (1689 он).

3) Моотооной хүбүүн Бажагадай (1715).

4. Бажагадай хүбүүн Заята (1740).

5. Заята 2 хүбүүтэй болоно. (Һаарал, Бушхай).

6. Һаарал 4 хүбүүтэй:

1. Ойбон.
2. Түүтэй.
3. Шорто.
4. Мөөлөөн. Мөөлөөн (1790 ондо түрөө).

Эдэ хүбүүдһээ тарагшад дүрбэнгүүд гэжэ нэрлэгдээ.

Бушхай 7 хүбүүтэй болоо. Эдэ 7 хүбүүдһээ тарагшад долоонгууд гэжэ нэрлэгдэнэ.

Һаарал Бушхай хоёрой хүбүүд 6-дахи үе болоно. Дүрбэнгүүд мүнөө 13-дахи, 14-дахи үе хүрэтэр тоологдоно.

Эндэ жэшээ болгон манай нютагай үндэр наһатанай нэгэн болохо Илья Шагдурович Сиреновэй уг гарбалые хаража үзэе. Һааралай 4 хүбүүдэй ехэ хүбүүн Ойбооноһоо тараһан хадаа эдэнэр дүрбэнгүүд болоно.

7. Ойбооной —«— Оншо
8. Оншын —«— Отно
9. Огнын —«— Олиг
10. Олигой —«— Цырен
11. Цыренэй —«— Ринчин (Илья)
12. Ильягай —«— Александр
13. Александрай —«— Аюр, Агбан, Артем.

Иимэ 13 үе тоологдоно гээшэ. Нэгэ үеые 30 жэлээр тоолоходо 390 жэл болоно, харин 25 жэлээр абаа һаа, 325 жэл болоно. Хэрбэсэ Хан 1665 ондо ерээд, 1666 ондо хүбүүтэй болоо гээд, эдэ 325 жэлээ нэмэхэдэ, 1991 он гарана. Хэнэйшье мэдэһээр, мүнөө сагай эрилтээр нэгэ үе 25 жэлээр тоологдоногүй гээшэ. Нэгэ үеые 18—22 жэл гээд абаад үзэхэдэ, 14-дэхи үе тоологдоно. Манай нютагай дүрбэнгүүд соо олохон уг гарбалнууд 14-дэхи үеэ тоолоно. Дүрбэнгүүдэй эсэгэ болохо Оншын 2-дохи хүбүүн Орхон гурбан хүбүүтэй байгаа. Тэндэһээ тараһан Елбоотоной уг гарбал мүнөө 14-дэхи үе хүрэтэр тоологдоно. Эндэ жэшээ болгон энэл уг гарбалай Гончитов Валерьн хүбүүн Сергей 18 наһатай—14-дэхи үеын хүн болоно. Тиихэдээ энэ уг гарбалда 15-дахи үеын хүнүүдэй мүндэлхэнь холо бэшэ.

Оншын 1-дэхи Олиг, 2-дохи хүбүүн Орхонһоо тарагшадай 14-дэхи үеынхид мүнөө 8-дахи класс дүүргээ гэхэ гү, али 14—14 наһатай. Эдэнэр хэд бэ гэхэдэ, 1957 оной Бадмаев Владимир Цырендоржиевичай хүбүүн Баяр, Бальжанов Олегэй хүбүүн Чингис гэгшэд болоно. Саашадаа тоологдохо 14-дэхи үеынхид гэхэдэ, баһал Елбоотоной уг гарбалһаа тараһан Гончиков Саянай хүбүүн Лубсан 7 наһатай. Һааралай 2-дохи хүбүүн болохо Түүтэйһээ тараһан дүрбэнгүүд соо хараад үзэхэдэ, наял 13-дахи үе ябажа байна. Эндэ ганцал нэгэ 14-дэхи үеын хүн Жалсараев Баярай хүбүүн хэдэн наратай боложо байнхай.

Энэ хадаа Далахайн хонгоодорнуудай эхи заха табиһан Хан элинсэг баабайн үри һадаһан болохо дүрбэнгүүд тухай хэлэгдэнэ. Далахай соо эдэ 4 хүбүүдһээ (Ойбон, Түүтэй, Шорто, Мөөлөөн) гэгшэдһээ тараһан дүрбэнгүүд хэдыб гэһэн асуудал манай нютагайхидые һонирхуулдаг Илья Шагдурович Сиреновэй тоолоһоор 1993 оной январиин 1-нэй байдалаар Далахайда 425 хонгоодор угайхид тоологдоо. Эдээн соо долоонгууд оролсоно.

Далахай нютагта мүнөө 5 ондоо угай хүн зон ажаһууна. (Хонгоодор, нэгэдэхинь, хонгоодорнууд). Тэдэнэр дүрбэнгүүд ба долоонгууд гэжэ хубаарна. 1993 оной июниин 22-ой байдалаар Далахайда 205 хүн дүрбэнгүүд ажаһууна, тэрээнһээ гадна ондоо нютагуудаар дүрбэнгүүдһээ тараһан 140 хүн ажаллана, ажаһууна. Тиихэдээ дүрбэнгүүд дүн хамта 350-яад болоно гээшэ. Долоонгуудһаа тарагшадай 37-ниинь Далахайдаа ажаһууна, үшөө 37 хүн ондоо нютагуудаар тараһахай. Долоонгуудай аха захань Цыренов Николай Цыдыпович, 7 үхибүүдэй эсэгэ, 3 хүбүүтэй, мүнөө нютагтаа ажаһууна. Тиихэдээ долоонгууд дүн хамта далаад хүн болоно.

Далахайда үшөө аштариг угай хүнүүд ажаһууна. Тэдэнэр хадаа Гармаев Буда Шагдуровичай хүбүүдэй гэр бүлэ, дүн хамта 17 хүн тоологдоно.

Тэртэ угай 11 хүн Далахайда ажаһууна. Шошоологууд хэри гаран хүн тоологдоно. Хохо хонгоодорнууд Далахайда 13 хүн тоологдоно. Хорёод хүн ондоо нютагуудта ажаһууна.

Хэрбээ 1993 оной январиин 1-нэй байдалаар Далахайда 425 хонгоодор тоологдоо һаа, июниин 22-то 429 болоо юм. Тиигэжэ хахад жэлэй туршада 4 хонгоодор нэмээ.

Манай нютагта 9 жэлэй һургуули нээгдэһээр 4 жэл боложо байна. Жэшээ болгон дурдахада, һургуулинмнай 118 һурагшадай 42-нь дүрбэнгүүд.

12—долоонгууд.
5—тэртэ.
3—аштариг,
1—хохо (хонгоодор).
4—шошоолог.

Һургуулинимнай дэргэдэ фольклорно бүлэг байгуулагданхай. Эндэ арба гаран һурагшад ябадаг. Эдэнэр уг гарбалаараа һонирходог, урданай дуунуудые бэшэжэ абадаг, мүн миндаһан дээрэ буулгажа абадаг юм. Тиихэдэ өөрынгөө уг гарбал тухай бэшэжэ, альбомуудые, планшедүүдые бэлдээ.

Х. ДАМПИЛОВА,
Дабаатын юһэн жэлэй һургуулиин түрэлхи хэлэнэй багша.

АРАДАЙМНАЙ ҺУРГААЛНУУДҺАА

1. Айлда ороходоо, захаа буулгаха, малгайгаа абаха.
2. Айлда ороод гү, али столдо һуухадаа шанаагаа тулаад һуухагүй.
3. Шорой богсо хүнэй урдуур абаад ябахагүй.
4. Үүдээ алдалаад байхагүй.
5. Нюргаа үргэлөөд ябахагүй.
6. Үүдэ нээхэдээ, хүлөөрөө үдьхэлхэгүй.
7. Айлшанай һуухада, шоройгоо хамахагүй. Энэ хадаа хуниие шоо үзэһэнэй тэмдэг.
8. Аха хүнэй урдаһаа дуугархагүй.
9. Гал гуламтаяа сэбэрээр, нангинаар тахиха.
10. Гал соогоо шорой богоо оруулхагүй.
11. Галаа түлихэдөө, эдмгоохоо шобхо талаарнь галдаа хэхэгүй, галайнгаа нюдэ тэһэлхэт.
12. Түлеэгээ оруулаад, галайнгаа хажууда шангаар хаяхагүй, галай эзэн сошоод, сухалдаха.
13. Уһа руу шорой богоо хаяхагүй.
14. Эльгээ тэбэреэд байхагүй, һуухагүй.
15. Хүл дээрээ хүлөө табяад һуухагүй.
16. Унажа ябаһан мориёо сохихогүй. унажа ябаһан морин эсэгэ мэтэ. Һаажа байһан үнеэгээ сохихогүй, һаажа байһан үнеэн эхэ мэтэ.
17. Үнеэгээ һаагаад, үглөө бүри һүнэйнгөо дээжые галдаа үргэхэ.

(Уран зохёолой «ТЭРЭНГИ» бүлэгэй гэшүүд Майя Будаева, Люба Цыбенова, Марина Шойдорова, Алла, Туяна Жигжитованууд нютагайнгаа үндэр наһатай хүгшэдһөө бэшэжэ абаа).

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮДҺЭЭ ҺАБАГШАТАЙ ШҮЛЭГҮҮД

* * *

Ажалша хүн хэзээдэшье
хүндэтэй,
Ажалгүй хүн хаанашье
шоотой.
Хүндэ шоолуулжа
ябанхаар
Хүлһэеэ гарган
хүдэлөөшэнь дээрэ.

* * *

Ажалша хүн
Ямаршье гэрэй хойморто,
Архинша хүн
Алишье гэрэй үүдэндэ.

* * *

Абын ганса Эрхүүдэй
Архи гэхэдэ түрүүлээ,
Залгяад тэрэнээ хэбтээ
Ажал худэлмэрнһөө
гээгдээ.
Ороһон айлда һайе
хүсөө һаа,
Болоһонһоо ама хүрэхэеэ
бү арса.
Олоһон жаргалаа эдлэхэеэ
һанаа һаа,
Бууралһаа үгэ дуулахаяа
бү арса.

* * *

Аманай алдуури—
Аминаар тэнтэй,
Алдажа гэнтэ ехээр
Ама гаража болохогүй.

* * *

Сэсэн үгэ үнэхөөрөөшье,
сээжэһээ.
Сэгнэжэ үгыеш шагнаа
һаань—баяса.
Сэсэг, набша хэзээдэшье
дайдаһаа,
Сэдьхэжэ ходоодоо
байгаалняа аршала!

* * *

Хормойн ута хаанашье
Хүл орёожо зобоодог лэ!
Хэлэнэй ута хэзээдэшье
Хүзүү орёожо зутараадаг
лэ!

«ТЭРЭНГИ» бүлэгэй гэшүүд найруулба.

ЭДИР ШҮЛЭГШЭДЭЙ ТУРШАЛГАНУУДҺАА

Люба ШОЙДОРОВА
(5 класс).

НАМАРАЙ ХУҺАН

Хуһамнай шарлажа,
Халюуй шара болошобо.
Намар болоходо,
Намаа набшань унашаба.
Хүйтэн саһанай ороходо.
Хүлдэшөөд һуунал даа.
Хажуугаарнь гарахадаа
Хайрлан, хуһаяа эльбэнэ.

АЙЛШАН ҮБЭЛ

Хүйтэн үбэл ерэжэ,
Хүбүүд, басагад хүхнбэ.
Саһан ехээр орожо,
Сагаан хүнжэлөөр хушаба.
Үбэлэй ёлко-нааданда
Хасуури асаржа табяабди.
Хасуурняа тойроод
Хүхюунээр наадаабди.

НАМАР

Набшаһад унажа,
Намар болобо.
Алтан намар ерэжэ,
Аажам дайда налайба.
Халтар морёо унаһан
Һэрюун намар ерэбэ.
Һайхан намарай сагые
Хүхюунээр үхибүүд угтаба.

Ирина ШОЙДОРОВА.
(5 класс).

ХАРААСГАЙ

Алтан шара үбсүүтэй
Аргагүй гоё шубуухай
Зэнхэгэр, хүхэ тэнгэридэ
Зугаатай гоёор жэргэнэ.
Ангир шара нарамнай
Алтан элшээрээ шарана.
Хүхэ сэнхир огторгойдо
Хүхюу хараасгай сэнгэнэ.

Марина ШОЙДОРОВА,
(9 класс).

СЭХИР

Сэхир голнай һайхан даа,
Сэнхир торгон үнгэтэй,
Урда Байсын хажуугаар
Уруудан саашаа урдана.
Хүүен, шааян урдахадаа
Хүнэй досоо уяруулна.
Хүрөөд үбэлэй ерэхэдэ
Хүйтэн мүльһөөр хушагдана.

Оксана ЖИГМИТОВА,
(9 класс).

ОДО МҮШЭД

Уужамхан огторгойдо
һүниндөө
Мүшэд олоор ялалзана.
Ууртайхан тэнгэриин ороёе
Миһэрэн гоёор шэмэглэнэ.
Һараяа тойроод харанхыда
Одо мүшэд толорно.
Һонюуша зантай хүүгэдтэ
Огторгойһоо хүхюугээр
эмнинэ.

Баатар ПРЕНГЛАЕВ,
(6 класс).

ҮБҺЭШЭД

Үбһэшэд үглөөгүүр бодожо,
Үбһөө сабшахаяа ошобо.
Үдэр болоходо тэдэнэр
Үбһөө тармажа эхилбэ.
Орой болоходо үбһэшэд
Отогтоо ерэбэ одоол,
Амтатай шүлэеэ эдижэ,
Амаржа нойрсобо тэдэнэр.

Майя БУДАЕВА
(7 класс).

ҮБГЭН ЖАБАР

Үглөөгүүр эртэ
Үбгэн Жабар
Хатаран газаа
Хүлдөөнэл үхибүүдые.
Үхибүүд газаа
Наадажа байгаад,
Үбгэн Жабарые
Үлдэн намнанад.

ЯГААН СЭСЭГ

Зун болоходо
Ногоон ургана,
Золтой үхибүүд
Наадажа жаргана.
Сэсэгүүдтэ би
Яһала дуратайб.
Сэнгэн наадахадаа
Ягаан сэсэг түүнэб.
Ягаан сэсэг, ягаан сэсэг
Ягаашье һайхамшин!
Ягаан сэсэг, ягаан сэсэг
Ятараа шамда дуратайбаб!
Эжынгээ үдэртэ
Ягаан сэсэгэй баглаа
Энхэрэн бэлэглэхэб,
Ябыш даа жаргалтай,—
гэхэб.

УРДАНАЙ ДУУНУУД

* * *

...тэй пулаадаа
...наһаар мордыш даа.
...хонгор һэрюундэ
...ааһаар ерээрэйш
...дэтэй пулаадаа
...ор мордыш даа.
...хонгор һэрюундэ
...ааһаар ерээрэйш.
(Басаган уйлаха).
...мэр суурга
...амбаар һахибал
даа.
...ябаһан басагамнай
...хоймор нахибал даа.
...ОО НЭРЭХЭДЭЭ
...УЛАХА ДУУН
...огоогымнай холбоһон
...модон соргол даа.
...маа зугаалуулһан
...сохил архил даа.
...ДУУ МАЛАА
...ДУУЛХАДАА
...УЛАХА ДУУН
...лаа харюулжа
...лаар бэлшээе,
...урика
...дэрээ зогсое.
...маагаа харюулжа
...хобоогсор бэлшээе.
...нүхэдоо урика
...дэрээ зогсое.
...ШАНАЙ ДУУНУУД

Хуһан соогуур гүйдэлтэй
Хурдан хүлтэй шандаган,
Хотос байтар харбаһан
Манай ангуушан мэргэн.
Нарһан соогуур гүйдэлтэй
Нарихан хүлтэй шандаган,
Нахис байтар харбаһан
Манай ангуушан мэргэн.

* * *

Хоёр аматай бирдаанха
Холол тудахань гайхалтай.
Хоёр хара нюдөөрөө
Холо харахань гайхалтай.
Дабхар һомотой бирдаанха
Даамай тудахань гайхалтай
Дабхаряатай нюдөөрөө
Холо харахань гайхалтай.

* * *

Хүнды буугаа үргэлөөд,
Хүдөө тээшээ найгуулаа.
Хүүхэн дүүхэй дахуулаад,
Наадан тээшээ найгуулаа.
Аматай буугаа үргэлөөд,
Ара тэшээ найгуулаа.
Аятай нүхэрөө дахуулаад,
Хурим тээшээ найгуулаа.

ТАМХИИН ДУУН

Монголой тариһан тамахи
Москвагай үүдээр ханхилаа.
Модон гаанаар татажа,
Сээжын гуниг дараал даа.
Хитадай тариһан тамахи
Хяагтын үүдээр ханхалаа.
Сааріан соо хэжэ татажа
Сээжын гуниг тараал даа.

БАСАГАНАЙ ГУНИГ ДУУН

Үбһэндөө зарахадаа
Оорынхиш гэжэ зараал даа.
Үбөө дуудаад ерэхэдэмни
Худалдажархёод байбал даа.
Мандиһанда зарахадаа
Манайхинь гэжэ зараал даа.
Мандиһаа түүгээд
ерэхэдэмни
Андалдажархёод байбал даа.

ГАЛ ГУЛАМТЫН ДУУН

Хөөтэй һайхан гуламтадаа
Хүлшэжэ һуугаад үргөөл
даа.
Һэтэ мүнөө һанахадамни
Ингэжэл ябахым үргөөл даа.

1907 ондо түрэһэн Долгоржаб Цыренова тээбиинһээ «Тэрэнги» бүлэгэй гэшүүн Ирина Гомбоева бэшэжэ абаа.

БАСАГАНАЙ ХАДАМДА ОШОХОДОО ДУУЛАХА ДУУНУУД

Хангай хара тогоогынь
Ханхинасарынь хаяарай.
Харнин басаган гэбэлынь,
Харяад, бусаад ерээрэй.
Хүнды хүхэ тогоогынь
Хүнхинэсэрынь хаяарай.
Хүнэй басаган гэбэлынь,
Хүрөөд, бусаад ерээрэй.

* * *

Гэнгир, гэнгир хусаха
Гэнжэтэй нохойн тэнэг бииз.
Гэгүүлэһээр мордуулха,
Аба, эжын тэнэг бииз.
Улин татажа хусаха
Уятай нохойн тэнэг бииз.
Уйлаһаар мордохуулха
Эжы, абын тэнэг бииз.

* * *

Ногоонойнгоо үндэртэ
Ногтоо гээгээ моримни,
Ноён баян газарта
Нютагаа мартаагүй бэемни.
Хагданайнгаа үндэртэ
Хазаараа гээгээ моримни.
Харнин баян газарта
Ханняа мартаагүй бэемни.

* * *

Сэгээн хүхөөр намаалха
Шэрэнгнимнай намаан бииз.
Сэндээ хүрэтэр ургуулһан
Сэлэгэр бугын эбэр бииз.
Хара хүхөөр намаалха
Хасуурынмнай намаан бииз.
Ханадаа хүрэтэр ургуулһан
Халтар бугын эбэр бииз.

83 наһатай Будаева Мария Банзаракцаевнаһаа «Тэрэнги» бүлэгэй гэшүүд Бадмаева Сэсэгма Жамбалова Ханда хоёр бэшэжэ абаа.

ҮРЕЭЛНҮҮД

Сэргэдээ уяха моритой
болоорой,
Совхозоо суурхуулха
хүбүүтэй болоорой!
Үндэр сагаан үргөөндөө
Үнэр баян жаргаарайт.
Тэбхэр мүнгэн гуламтадаа
Тэргэ баян жаргаарайт!
Утаһан шэнги
Ута наһатай болооройт.
Мүнгэн шэнги
Мүнхэ наһатай болооройт!
Амар мэндэ үнэр баян
жаргаарай!
Аян замдаа һайн
Олзотой, омогтой ябажа,
Орон нютагаа бусахатнай
болгогой!
Ашаан хүндэ,
Аян хүнгэн байхань
болгогой!
Үдэр бүри үнэтэй үгэ
шагнажа,
Һара бүри һайхан үгэ
шагнажа
ябахатнай болгогой!

Доржиева Долгор-Цырен тэзбиинэ, Доржиева Оюна бэшэжэ абаба.

ГЭСЭРЭЙ ГАЗАР ДЭЭРЭ БУУЛГА

...Гүрмэ тоодэй шэ... ...саана һууна. Гэн... ...дээрэ шаа... ...ушашана.
...Гүрмэ тоодэй (ша... ...абажа хараад): ...Замбиһаа энэ эбдэр... ...ага ерэбэ. (Шарнай... ...а одигон Түгэшын ...аашуулай зоной бай... ...муу гэжэ дуулгана). ...Замби дээрэмнай үб... ...ал дэлгэрээ юм бай... ...дээрэхи зон хүн... ...лда ороо. Эсэгэ... ...тэнгэриие дуудагты! ...Малаан тэнгэри ...Гүрмэ тоодэйе ба... ...ушараар намайе ...ыт? ...Гүрмэ тоодэй: ...лаан тэнгэри, на...

...майе шагна. Доодо Замби дээрэхи байдал ехэ хүндэ болоод байна. Түгэшын гурбан хаашуулай зоной дунда үбшэн тахал тараа. Ши мүшэн дээрэ тэнгэришүүлэй суглаа үнгэргэхэш. Тиигээд хэн нэгэниие газарта буулгаха хэрэгтэй.

Эсэгэ-Малаан тэнгэри: Зай, би тэнгэришүүлэй бурхадай суглаа зарлахамни. (Гаража ошоно).

Хан-Хюрмас тэнгэри: (Орожо ерээд, Манзан-Гүрмэ тоодэйе бараалхана):

— Манзан-Гүрмэ тоодэймни, ямар хэрэг гараад, яаралтайгаар намайгаа дуудуулбат?

Манзан-Гүрмэ тоодэй: Хан-Хюрмас тэнгэри, анхаралтайгаар шагна намайе.

Доодо Замби дээрэмнай эл-дэй тахал үбшэн таража, хүн зон ядараа зоболондо орожо байна. Иимэ зоболон хаанаһаа ерээб гэжэ бодожо үзэхэдэмни, шинии гэмээр болоһон шэнгил даа!

Хан-Хюрмас тэнгэри (сошордон): Юу хэлэнэ гээшэбта, Манзан-Гүрмэ тоодэй! Би Доодо Замбиин хүнүүдтэ ямаршье муу юумэ хээгүйлби.

Манзан-Гүрмэ тоодэй: Дүшэн дүрбэн тэнгэришүүлэй толгойлогшо Атай-Улаан тэнгэритэй дайлалдаад, диилэжэ байхадамни Бүхэ-Бэлигтэ хүбүүншни мансытай ном сооһоомни Атай-Улаан тэнгэриин амин һүлдэ баруун хүлэйнь барбаадай хурганда гэжэ мэдэжэ абаад, тэрэниие хадхаа һэн. Тиигэжэ шинии, Хан-Хюрмас тэнгэриин, Атай-Улаан тэнгэриин үе мүсэнүүдынь булгалжа, доошонь, шэдэхэдэшни, тэдэшни элдэбын муухай тахалъ үбшэн, шүдхэр ороолонгууд болоод, доодо замбиин хүн зониие зобоожо байнал даа.

Хан-Хюрмас тэнгэри: Манзан-Гүрмэ тоодэймни, хайрлажа хэшэгыш даа! Иимэ юумэнэй болохо байһые уридшалан мэдэгүйб.

Эсэгэ-Малаан тэнгэри: (орожо ерэнэ): Мүшэн дээрэ сугларһан тэнгэришүүл газарта бууха дурагүй байна. Хан-Хюрмас тэнгэри эндэ зэмэтэй, өөрөө газарта буужа, зэмэеэ сагаалаг гэнэ, Хан-Хюрмас тэнгэри, бодожо үзэхэ сагшни ерээ.

Хан-Хюрмас тэнгэри: Миниий уугаан хүбүүн Заса-Мэргэн ошожо ерэхэдээ яахаб?

Эсэгэ-Малаан тэнгэри: Болохол даа, үбшэн тахалые усадхажа шадахал һаа...

Хан-Хюрмас тэнгэри (3 хүбүүдээ дуудана): Заса-Мэргэн хүбүүмни, Хан-Хюрмас тэнгэри эсэгэшни Доодо-Замбиин хүн зоной урда хүлисэшэгүй ехэ алдуу хэжэрхэсэб. Энэ гэмээ сагаа-руулхын тула, газарта буужа, Атай-Улаан тэнгэриин үе мүсэнүүдһээнь тодорһон ороолон шүдхэрнүүдые усадхаха хэрэттэй. Уугаан хүбүүн Заса-Мэргэмни, эсэгынгээ гэм зэмые сагааруулхаяа буугыш даа.

Заса-Мэргэн: Хан-Хюрмас тэнгэри эсэгэмни, хүлисэжэ намайе хайрлыш даа! Би газар дээрэ буужа шадахагүйб.

Бүхэ-Бэлигтэ: Хан-Хюрмас тэнгэри эсэгэ! Би газар дээрэ буужа, хүн зондо амгалан байдал асарһуу.

Хан-Хюрмас тэнгэри: Үгы!! Бүхэ-Бэлигтые, эльгээхэ аргамгүй! Минии одхон хүбүүн Хабата-Гэрэл ошожо, энэ дайдын хүн зониие зоболоһоо зайсуулаг!

Хабата-Гэрэл: Хэшээгыш даа. Хан-Хюрмас тэнгэри эсэгэм. Газар дээрэхи хүн зондо амгалан байдал асаржа шадахагүй байнаб!

Бүхэ-Бэлигтэ: Хан-Хюрмас тэнгэри аба! Би тэдэ ороолон шүдхэрнүүдые дарахаяа бууһууб. Тэнгэришүүлэй бурхадай суглаан зүб шиидхэбэри абаа. Бидэнэрһээл хэн нэгэн ошожо, тэрэ зоболон усадхаха ёһотой. Намайе табиш даа, аба!

Хан-Хюрмас тэнгэри: Зай, яахаб, зүбшөөхэл болоо бээб даа. Доодо Замбида буухадаа эринэн юумыешни баранниень үгэхэб.

Бүхэ-Бэлигтэ: Харсага боро моритой Заса-Мэргэн ахыеми үгэхэ гүт?

Хан-Хюрмас тэнгэри: Үгэхэб!

Бүхэ-Бэлигтэ: Бэльгэн хээр мориёо тохохоор таатай эмээлтэйнь, таатай зэбсэгтэйнь үгэхэ гүт?

Хан-Хюрмас тэнгэри: Үгэхэб!

Бүхэ-Бэлигтэ: Дүрбэн далай тобшолуулха дүрбэн эльбэтэ модоёо үгэхэ гүт?

Хан-Хюрмас тэнгэри: Үгэхэб!

Бүхэ-Бэлигтэ: Далан амитадые торгоохо тоёр сагаан урьхаяа үгэхэ гүт?

Хан-Хюрмас тэнгэри: Үгэхэб!

Бүхэ-Бэлигтэ: Зулай дээрээ табидаг эмтэ зандан модоёо үгэхэ гүт?

Хан-Хюрмас тэнгэри: Үгэхэб!

Бүхэ-Бэлигтэ: Дулаан тэнгэриин Наран-Гоохон абхайе үгэхэ гүт?

Хан-Хюрмас тэнгэри: Үгэхэб!

Бүхэ-Бэлигтэ: Мянган зада таһалагша задай улаан шулуугаа үгэхэ гүт?

Хан-Хюрмас тэнгэри: Үгэхэб!

Бүхэ-Бэлигтэ: Зай, тиигэбэл битнай холынгоо зам, да түхеэрхэм даа! (Хүшэгэ).

«Абай Гэсэр хүбүүн» гэһэн үльгэрһөө уран зохёолой бүлэгэйхид зүжэглэн найруулба.

Угсаата зоноймнай угай һургаал

АРАДАЙНГАА ЁҺО ЗАНШАЛЫЕ ХҮНДЭЛХЭ

Энэ статьяе бэшэгшэ Буда-Ханда Жигмитовна Цырендоржиева гүшаад жэлэй хугасаа соо округой һургуулинуудаар багшалжа, баяр дүй дүршэлтэй болонхой юм.

Һүүлэй үедэ үндэһэн хэлэ бэшэгээ, ёһо заншалаа һэргээхэ талаар хүндэлөөнэй эхилээд байхада, Буда-Ханда Жигмитовна энэ хэрэг эдэбхижүүлгэдэ хам оролсоһон байна. Элдэб угай наада найрые, мурысоо урилдаае, суглаа хураладууудые эмхидхэгшэдэй түрүү зэргэдэ ябалсадаг юм.

Арадайнгаа ёһо заншалнуудые сахиха, хүндэлжэ баиха тухай бэшэһэн зохсолнуудынь соёл гэгээрэлэй эмхи зургаануудай болон эрдэмтэдэй талаһаа дэмжэгдэдэг, дэбжүүлэгдэдэг, газетэ болон журналнуудта толилогдодог, залуу үетэнние хүмүүжүүлгэдэ зорюулһан статьяень уншагшадай үзэмжэдэ дурадхаһабди. Ооһэдынгөө һанамжа, дурадхалнуудые бэшэхыетнай хүлеэнэбди.

Ц. ГОНГОРОВ,
манай корр.

ЭНЭРХЫ СЭДЬХЭЛҺЭЭ ЭХИТЭЙ

МАНАЙ ҮЕЫН зоной дээдэ үеынгөө шэлдэг эб уламжалан, түүхэ бэшэг, соёл, ёһо заншалаа орхин мартажа, аха захаяа хүндэлхэ, эб эмхидхэхэ, ёһо журам сахиха, энэрхы налгай, илдам зөөлөн, нигүүлэсхы сэдьхэлтэй байха тухай ёһоёо алдантаһанһаа боложо, хүн шанарай хоорондохи харилсаан, хамтын ажабайдалай, амидаралай элдэб гажа буруу үзэгдэлэй үе дамжан ехэдэхэ үйлэтэ ябадал олошордог болоо шэнги.

Энэ ехэ нүлоо зайсуулхын тула үндэһэнэй эб уламжалан, арадай һурган хүмүүжүүлхэ зүйлнүүдтэ тулгуурилан түшэглэжэ, хүмүүжэлэй тодорхой шэглэл хэмжүүртэй болгохо шухала.

Хүүгэдые багаһаань хүмүүжүүлхэ нигүүлэсхы сэдьхэлтэй һургаалай ёһо журамай зүб түлэбтэй болгон хүмүүжүүлхэ, байгаалияа шүтэн гамнажа, хайрлажа амидарха, ажаһуухын наада захын арга ухаанда һургаха, үндэһэнэйнгөө ёһо заншал, эб уламжалан эблүүлгэдэ энэ хэшээлэй зорилго шэглүүлгэдэнэ.

Дэмбэрэлтэ нигүүлэсхы сэдьхэлтэй ёһо заншалнуудаа мэдэхэ зомнай үсоержэл байна. Тиимэ ушаһаа үбгэн бүурал аба, эжыһээ үнэтэ һургаалыень заалгажа абаад, ухаан бодолдоо хадуужа ябаха шухала. Ойлгожо: хадуужа абаһанаа үхи хүүгэдтэ, үнэр олон зондоо дамжуулан һургаха манай нэгэ гол зорилго болоно. Тингэжэ һайн һайхан ёһо заншал ямар байһан юм, ямар хадаа гоёшоогдожо, һайхашаагдажа, һөөргэнь бодхоожо байнабибди гэхэ мэтые тодорхойлон хэлэжэ, нягталан сахижа ябаха тухайнь мүнөөнэй залуушуулда, ургажа ябаа үхибүүдтэ-эшье заажа, онлгуулха шухала байна.

Һайхан сэдьхэл, мэдэрэл тухай, тэрэнэй һалбаран бадарха мэдэрэлэй үүн удхэ, уг үндэһэн тухай бодожо үзэхэ, бэслүүлхые оролдохо саг ерэ. Мүнөө энэ бүрхан шажанаа дэлгэрүүлжэ байһан үе сагта һайн һайханда этигэдэгнай үшөө бууранагүй. Хүнэй досоо уян нугархай, дулаан мэдэрэл бии гээд найданабди. Хэды гайхамаар сагай боложо байгаашье һаань, ажабайдал үргэлжэлөөр, үргэлжэлхэшье ха юм. Тиимэһээл бидэ энхэрэл, анхарал, хайра дуранай үер эбхэрһээр гэжэ бодохо ёһотойбди. Үнэхоороошье, ажабайдал өөрөө гэнтэ заһарха бэшэ. Тэрэнэй гол шэглэл, үндэһэн, сазшанхи урасхальнь биденһээл, хүнүүдһээл дуулдыдаха ха юм. Һайн һайхан болоолоор, һаруул үүжам сэдьхэлээр, эсэшэ сусаашагүй ажалаар, олонинтыи оролдолгоор лэ байдал заһарха ушартай, Эндэ балай ойлгожо ядаха юумэн үгы. Холуур, сааг үүр харюу бэдэржэ ябаһанайшье үлүү. Хожомоо һайн байха гэбэл, мүнөөдэр зүбөөр ажаһууя.

ЭХЭ ЭСЭГЭЕЭ, үншэрһэн хүгшэд, хүүгэдые гомодхоонгүй һаймаар үргэжэ, үреэлысиг дуулажа, үтэлхэ сагтань ядамаргүй байлгажа шадаа һаамнай, өөһэдтэмнай, үри хүүгэдэмнай ехэ буян болохо бшэ гү? «Залууһаа шэн һүэгөөр ядаһан зэндо тулгаха, һайн юумэ үүсхэжэ байһан газарта даган баясаха—нимэ, һайхан сэдьхэл хүндэ ехэл хэрэгтэй».— гэжэ нагаса абамнай хэлэгшэ бэлэй. Залуудаа халта мүлтэшье дуулаһан аха зоной, эхэ эсэгын һургаал, заабариие хожом хойнодоо һанан дурсаха, бодото ажабайдалдаа хэрэглэхэ саг болодог. Энээние «Бууралһаа үгэ дуула, бусалһанһаа ама хүрэ», — гээд хэлэдэг гэжэ һанагшаб. Тиимэһээ наһатайшуулай сэсэ мэргэн һургаалые мэндэ ябахадань заалгаад, хадуужа, хадагалжа ябаха ехэл шухала. Наһа барашаһан хойнонь хүсэгдэхэгүй, хожом болоһон байдаг.

Хүндэтэ залуушуул, бүхы эрхэтэд! Хүлеэсэтэй даруу, хүлисэнгы сэдьхэлтэй, хүгшэд үбгэдые хүндэлэн, хүүгэд баганшуулые хайрлан дүмэхэ һайхан сагаан сэдьхэлтэй ябаал даа, бүлтадаа. «Бууралые хүндэлжэ, буян олохош»,—гэдэгнай дан хии талаар. дэмы хэлэгдэһэн үгэ бэшэ байха.

ХҮГШЭРҺЭН ЭХЭ ЭСЭГЭЕЭ гэртээ өөһэдтээ суг байлгаад үргэхэдэ зохисотой. Гомодхоонгүй, баярлуулжа үргэбэлнай, буян болохо. Урданай зон хэлэдэг гээшэ ааб даа. «Эхэ эсэгэе ямархаһаар үргэнэбши, тиимэхэнээр лэ өөрөө үргүүлхэ сагшин ерэхэ даа». Үндэр наһатай, үлгэ-һалга болоһон зоной гансаараа байхадань, һанаа зоборитойшье, унаад бодожошье ядаха, галай аюулдашье орожо магад, эндүүржэ ойдоо эмшье уужа болохо гү. докторой түргэн туһаламжа, дуудахашье хэрэг гарахал ха юм даа.

Хүүгэдэй хажууда хүгшэд байхадаа урданайнгаа байдал, хэжэ ябаһан ажалаа хоорэхэ. Нигэжэ үхибүүн хүгшэн гү, али нагаса аба, эжынгээ ажалай, дайнай, гэр бүлын намтар мэдэхэ. Урда сагһаа мэдэхэ байһан үльгэр, домог, түүжа, түүхэ, таабари, оньһон үгэ ашанар зээнэртээ хоорэхэ. Эдээн соо хэды ехэ һургаалай булаг, һайхан сэдьхэлэй үрэ байна гэшээб! Нигэжэ байхадаа үхибүүднай жэнхэни һайхан, уян нугархай, баян дэлгэр буряад хэлэндээшье һурахань юутэшьегүй.

Хэрбээ гэртээ байһан эжы абадаа бидэ муушагаар хандадаг, «байгаал ааб даа үтэлһэн хүгшэн, энэ юу мэдэхэб. Юумэ һураһанай үри байхагүй ооһэдөөл мэдэжэ шиндхэхэби, бидэл гээшэбди» гэһэн маягтай байгаа һаа, оорымнай хүүгэдтэ ямар һургаалай шэнгэхэнь эли юм ааб даа. «Эжы, абамнай, баарһад. олые үзэһэн, үндэрые дабаһан, хатууе гаталһан, оёоргүй ехэ юумэ мэдэхэ, ажалай баян дүршэлтэй. Абадаа заалгатты, эжыһээ һурагты» гэжэ байгаа һаа, үрэ дүнгынь мүн лэ ондоо байха. Хүүгэднай хүгшэн гү, али нагаса эжы. абаяа хүндэлжэшье, хайрлажашье һурахал бэзэ даа..

Һаяын хоёр жэлэй туршада тубэйшье. нютаг нютагайшье газетэнүүдтэ: «Манай эсэгэнэрэй, минии үетэнэй оролдожо, хүл дээрэнь гарһаһан, аршалач хамгаалһан Совет гүрэмнай һалажа һандарба».

Нинтын зөөрине үдхэхын түлөө ямаршье хүндэ салингүй хүдэлһэн колхознигуд, дайнай хатуу жэлнүүдтэ ара талада байжа, үлэн хооһоор, үргэнэ нойргүйгөөр ажаллаһан ветерануд юугээрээ зэмэтэйб?!

Үдэр бүри дээшэлжэ. «Галзуурһан» сэнгүүлнээ хэн бидэнние аршалхаб. «Залуу хүсэ шадалтай ябахадамнай, манай ажалые һайса хэрэглээд, үгэлхэ үбгэрхэдэ-мнай үбэлэй хүйтэндэ һалганажа байгаад, зүһэм хилээмэнэй түлөө захагүй ута ээлжээндэ зогсохыемнай орхибо гээшэ гү?» гэһэн хандалга бэшэгүүдые уншахада, зүрхэ үбдэхооршье, эшэгүүритэй муухайшье байна. «Бүхы һайн юумэсэ—хүүгэдтэ». «Үндэр наһатанаа хүндэлэгты!» гэһэн уряа лозунгнуудпай хаанаб? Тэдэ үгэнүүд—муу муухайгаа халхалһан хүшэгэмнай хахара удара һүрэжэ, яһан туранхай, үзэмжэгүй муухай бэемнай харагдашаба гээшэ гү? Тинхэдээ сэдьхэлнай хооһон байба ха юм. Манай эжы абанар, хүбисхалай, граждан дайнай, коллективизацини. Һүроотэ 1936—37 онуудай. Эсэгэ ороное хамгаалгын үеүүдтэ үлэн хооһон, нюсэгэн шахуушье һаа, агуу илалтын хэрэгтэ этигэдэг байгаа. Үглөөдэрэйнгөө жаргалда найдажа ябаа. Тэдэ этигэл найдалынь хүсэ шадал нэмээдэг, үшөө хүшэр туршалгануудые гаталан дабахыень үрялдаг байгаа. Тинхэдэ хүнэй бүхы баялигынь үнэн сэхэ, һайн һайхан сэдьхэл байгаа. Нимэ үнэн сэхэ, нимэ һайхан сэдьхэлтэй зон өөр тухайгаа бододоггүй, гансал оloной түлөө оролдодог байгаа ха юм даа.

ҺАЙХАН СЭДЬХЭЛЭЭНЬ түлөө һайн тээшэ бэе гамнангүй, бүхы зоболонгуудые гаталһанайнь түлөө бүхы ажабайдалыень хүнгэдхэхэ, туһаламжа үзүүлхэл ёһотойбди. Хүндэтэ нүхэд, байһан газартаа үндэр наһатандаа, ажалай ба дайнай ветерануудтаа анхарал хандуулаял даа. Үндэр наһатайшье, үтэлжэ ябаһаншье эжы, абаяа. түрэл түтимөө һайханаар үргэсэл даа. Ургэ-усаатанайнгаа анханай ёһо заншал, һургаал заабариие газарта бүүнагаял даа.

Сэдьхэлэй баялиг. Энэл даа хүн түрэлтэнэй юугээршье сэгнэшэгүй, юунтэйшье жэшэшэгүй баялиг.

Ямаршье зөөри үнанда шэнгэхэ, галда дүрэхэ, сагта этэхэ. Гансал сэдьхэл, сэдьхэл мэдэсэ хоёр лэ шэнгэхэшьегүй, дүрэхэшьегүй, онгохошьегүй, элэхэшьегүй баялиг. Хүн түрэлтэнэй эгэл ехэ баялиг., сэдьхэлыемнай тэжээдэг түрэл арадайнмай уран зохёол, хүүжэм, хатар, зураг, театр, соёл гэгээрэл, искусство гэшэмнай хаанаб? Этигэл найдалаар энэ сэдьхэлые ундадуулдаг буян бурхамнай хаанаб? Сэдьхэлгүй болоһон зон юушье хэхэ.

АНХАН САГҺАА хойшо бүхэ һургаалтай, һайн һайхан ёһо заншалтай, баян дэлгэр нигүүлэсхы хүлеэсэтэй, уужам сэдьхэлтэй гүн удхата бурхан шажанаа һэргээн мандуулжа байһан буряад арад энэ хэсүү эзбүүн сагые тэсижэл гарахаар ааб-за гэжэ найдал.

Хүн бүхэнэй сэдьхэлэй баялигһаа бүхы юумэн дуулдыдаха. Муугаа дурдаад гү, али һайн сагай ерэхые хүлеэгээд. засаг түрэдэ найдаад һууха бэшэ, шадаха шадахаараа ажабайдалаа заһаруулхын түлөө оролдоёл даа.

Энэ хүндэ тэмсэлтэ, хубилалтын сагта хүн бүхэн бээ өөдэнь абаад. һайн һанаа һанаалика, һайхан үгэ хэлэжэ, сэдьхэлээ муудхаангүй, хэжэ ябаһан ажалдаа оролдоод, гэр байраяа, гэр бүлын харилсаае арюун сэбэрээр сахиг!

Е-Х. ЦЫРЕНДОРЖИЕВА,
Агын 1-дэхи дунда һургуулийн буряад хэлэнэй ба литературын багша.

БУРЯТИЯ мүнөөдэрэй номерто

Һунгалтые угтуулан. «Росси—нютаг нуганнуудаараа хүсэтэй юм»—мэдээсэл.

Танай анхаралда. «Һүнэһэн тухай асуудалаар үшөө дахин»—хөөрэлдөөн.

Буряад Республикын Министрнүүдэй Советдэ. «Кабанскын фермернүүдэй ажал, хэрэгүүд тухай»—А. Куклинай тэмдэглэлнүүд

«Юунэйнь түлөө Гүрэнэй шан үгтэдэг юм»—бүлэг авторнуудай һанамжа.

«Уруудамал гэшхүүрээр...»— К. Харануговагай статья.

«Бэ шоройдоо даруулхань гү?» — Ф. Пилюгинэй мэдээсэл.

«Мүнөөдэр үнэрһэн сагтаа үүлэхань...» — мэдээсэл.

XVII жаранай үһан харагшан тахяа жэл. (1993 - 1994 он)

Үбэлэй эхин харагшан гахай һара (ноябрь)

Монгол литэ	15	16	17	18	19	20	21
Европын литэ	29	30	1	2	3	4	5
Гараг Нэрэ Үдэр	Дабаа ҺарА понед.	Мягмар Марс вторник	Һагба Меркури среда	Пүрбэ Юпитер четверг	Баасан Солбон пятница	Бимба Сатурн суббота	Нима Наран воскр.
Үнгэ Үдэр	хүхэ бар	хүхэгшэн туулай	улаан луу	улаагшан могой	шара морин	шарагшан хонин	сагаан бишэн
Мэнгэ	2 хара	1 сагаан	9 улаан	8 сагаан	7 улаан	6 сагаан	5 шара
Һуудал	Түмэр	Огторгой	Үһан	Уула	Модон	Хии	Гал

Зурхайшанай зүбшэл

ЭДЕЭ ХООЛДОО АНХАРАЛ ХАНДУУЛХА

НОЯБРИИН 29—ПОНЕДЕЛЬНИК

Үхэр мал худалдахада ехэ урагшатай үдэр. Энэ үдэр хүйтэ абажа болохогүй. Бэеэ гамнагты: хүл, гараа, адажа, гэмтээжэ болохот.

Эхилһэн командировкодо, аяншалгада, ехэ таатай, һайн үдэр байна. Архи үубал, хара тамхи татабал, бронхиальна астмада, уушханай ханяаданда, шүһанай үбшэндэ нэрбэгдэхэ, гэдэнэ доторой үбшэндэ хорлогдожо болохо.

Тусгаар эдеэ хоол (диетэ) баримталдаггүй һаа, ґахайн өөхэтэйгөөр хартаабха эдихэдэ һайн. Энэ үдэр шанга бэетэй, ажалша бэрхэ үхибүүд түрэхэ.

НОЯБРИИН 30—ВТОРНИК

Аяншалгада урагшатай, ехэ таатай зохид үдэр болоно. Илангала далайгаар аяншалагшадта ехэ урагшатай үдэр. Эбэртэ бодо мал, бусад амитадые худалдахада һайн үдэр.

Энэ үдэр эдеэ хоолдоо анхарал хандуулагты, ехэ зөөлэн (хүндэ бэшэ) эдеэ хоол, жэшээлбэл, капуста, тыквэ эдихэдэ аша туһатай. Архи, спирттэй эм дэм хэрэглээгүй һаа, һайн—хото үбдэжэ болохо.

Энэ үдэр хюмһаа, үһэ зүһэсэ тайрахагүй үдэр. Тинхэдэ зүүдэн зүб мэдээсэл асарха.

ДЕКАБРИИН 1—СРЕДА

Элшэ хүсөөр элбэг энэ үдэр ехэ; шухала ажал эхилхэдэ, өөртэтнайшье, бүхы хүн зондо аша туһатай байха.

Эм домууд бэедэ муу талаһаа шанга нүлөө үзүүлхэ байна. Врачай хэлээгүй һаа, өөрөө мэдээд, эм дом бү хэрэглэгты. Архи, хара тамхи хэрэглээ һаатнай, бэедэ муу, ехэ аймшаг-тай нүлөөтэй.

Эдеэ хоолдоо загаһа, капуста, тыквэ, бусад овощ хэрэглэхэдэ, һайн. Мүнөөдэрэй зүүдэнүүдтэ этигэхээр байна.

ДЕКАБРИИН 2—ЧЕТВЕРГ

Энэ үдэр бэе бэедээ, суг худэлдэг нүхэдтөө, гэртэхиндээ, бусад зондо һайнаар хандаха гэжэ оролдохо хэрэгтэй. Үглөөнөө эхилээд, һайн һанаа сэдьхэлтэйгээр гэрһээ гараха ёһотой болонот.

Энэ үдэр түрэһэн үхибүүд ажалша бэрхэ байха, гэртэхиндээ баялиг асарха байха. Энэ үдэрэй зүүдэн зүб мэдээсэл асарха.

ДЕКАБРИИН 3—ПЯТНИЦА

Энэ үдэр түрэ найр хэхэеэ һанаһан һаа, ондоо үдэр болгохо хэрэгтэй. Үдэшэндөө гэртээ байгты, Архи уунан хүнүүдтэ энэ үдэр ехэ аюултай. Гарагай 6-да түрэһэн үхибүүд ехэ һайхан сэдьхэлтэй байха. Энэ үдэрэй зүүдэндэ этигэхэ хэрэгтэй.

ДЕКАБРИИН 4—СУББОТО

Мүнөөдэр түрэ найр, ехэ ажал хэрэг хэхэдэ, ехэ урагшатай үдэр. Энэ үдэр эхилһэн юумэн олондо аша туһатай һаа, ехэ урагшатай байха.

Козерог тэмдэгтэй хүнүүд мяханһаа арсаа һаань, дээрэ байха. Энэ үдэр зүрхэеэ гамнагты, зүрхэеэ аргалагты. Мүнөөдэр стол дээрэтнай үзэм, гранат, грецкэ һамар, горох, бусад бобово зүйлнүүд байбал, һайн байгаа. Энэ үдэрэй зүүдэнэй үйлэнүүд бэелүүлгэдэхэ.

ДЕКАБРИИН 5—ВОСКРЕСЕНИ

Энэ үдэр олон зоной хүхихэ үдэр: зүгөөр эдеэ хоол ехээр бү эдигты. Минеральна уһа уужа, үдэрөө эхилэгты. Энэ үдэр свёкло, хартаабха, шэнисын каша эдихэдэ, аша туһатай байха.

Энэ үдэр аяншалгада, газар дээгүүр ябаха транспортда һуухада һайн үдэр. Тинхэдэ худалдажа ябаһан хубсаһа хунартнай олон жэлдэ тандаа хүрэхэ, харин худалдажа ябаһан эдеэ хоолтнай аша туһа асарха. Энэ үдэр үбдэһэн хүнүүд врачта хандагты.

Л. ВЕРБИЦКАЯ,
зурхайшан-экстрасенс.

Спорт

МҮНГЭН МЕДАЛЬДА ХҮРТЭБЭ

Гиир үргэлгэ хадаа гол түлөб урдын ЕССР гүрэндэ үргэнөөр дэлгэрһэн спортын зүйл болоно. Ушарынь юуб гэхэдэ, арбаад жэлэй урда тээ энэ 'зүйлөөр СССР-эй болон Россин Федерацийн түрүү һуури эзэлхэн түлөө мүрысөөнүүд үнгэргэгдэжэ эхилээ һэн.

Тиин мүнөө гиир үргэлгөөр дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө нэгэдэхи мүрысөөн Липецк хотодо дүүрэбэ. Шэнэ-Бэрэзнэй больницын хүдэлмэрилэгшэ, уласхоорондын классай спортын мастер Сергей Леонов Россин суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадахадаа, 80 килограмм хүрэтэр шэгнүүртэй гаһар хүсэтэйшүүлэй дундаһаа хөрдохи һуури эзэлжэ, мүнгэн медальар шагнагдаа.

С. Леонов хоёр пүүдэй хоёр гиирые хоёр гараараа арбан минута соо 169 дахин түлхин үргэжэ, дэлхэйн шэнэ рекорд тогтоогоо. 32 килограммай гиирые баруун гараараа 91 дахин, һалгай гараараа 81 дахин үргэһэн байха юм. Тэрэнэй энэ ехэ амжалтада манай республикын суглуулагдамал командын ахалагша тренер, уласхоорондын категорийн судья Сергей Иванович Деханов ехэ габьяатай юм.

Гиир үргэлгөөр дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө хоёрдохи мүрысөөн 1994 ондо Улаан-Удэ хотодо үнгэргэгдэхөөр шиидхэгдээ. Энэнь манай республикын хүсэтэйшүүлэй ехэ амжалта туйлаһые гэршэлнэ гээшэ.

БАРИЛДААНАЙ ХИБЭС ДЭЭРЭ

Эдиршүүлэй дунда Улаан-Удэ хотын түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн ЛВРЗ-гэй спортын клубай танхим соо болоһо. 1976—1984 онуудта түрэһэн эдиршүүл мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа.

Аха дүүнэр Володя болон Саша Беннашууд, Митя Цымбалюк, Володя Федотов, Баяр Дамдинов. Алеша Черных, басагадай дундаһаа Вера Липовцева, Надя Орлова болон бусад гоё һайханаар барилдажа, өөһэд өөһэдынгөө шэгнүүрнүүдтэ илалта туйлаба.

Артем Шангин, Вера Брылева гэгшэд илалта туйлаха ехэ хүсэл эрмэлзэлтэй байнанайнгаа түлөө тусхай шангуудта хүртөө.

Манай республика дотор эдиршүүлэй дунда самбо барилдаанай яһала үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэжэ байһые энэ мүрысөөн харуулба. Даманскын арал дээрэ баатарай үхэлөөр унаһан хилэ сахигша Николай Петровой дурасхаалда үнгэргэгдэг мүрысоон энэ талаар ехэ үүргэ нүлоо үзүүлһэн гээшэ. Зүгөөр һүүлэй үедэ мүнгэ тангын дуталдаһан дээрэһээ энэ заншалта мүрысөөнэй жэл бүри үнгэргэгдэхэсэ болиһониинь халагламаар.

Дүрэ буляалдалгын ба греко-римскэ барилдаагаар уласхоорондын мүрысөөн Испанини Понтеведра хотодо болобо. Россин Федерацийн 7 барилдаашад хабаадаһан байгаа. Тиихэдээ тэдэнэр бултадаа өөһэд өөһэдынгөө шэгнүүрнүүдтэ илажа гараба. Энэ жэлдэ дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөндэ хүрэл медальар шагнагдаһан уласхоорондын классай спортын мастер Сергей Замбалов бүхы долоон уулзалгадаа илалта туйлажа, 57 килограммай шэгнүүртэ эрхимлэбэ. Гадна тэрэ мүрысөөнэй эрхим бэрхэ, гоё һайхан арга дүрэтэй барилдаашан гэжэ тоологдоо. Тэрэнэй тренер—Зүүн Сибириин технологическа институтэй доцент, СССР-эй ба Россин габьяата тренер Г. Б. Баймеев хамта ябалсаһан байгаа.

Һүүлэйн Россин болон Португалийн суглуулагдамал командануудай хоорондо дүрэ буляалдалгын барилдаагаар нүхэд ёһоной уулзалга Португалийн Вьяна-ду Каштелу хотодо болобо. Эндэ Россин Федерацийн барилдаашад 7:0 тоотойгоор шүүһэн байгаа. Мүнөө нютагаймнай бэлигтэй бэрхэ барилдаашан Олимпийн наадануудай хоёр дахин чемпион И. С. Ярыгинай шанда хүртэхын түлөө январиин 20-һоо Красноярскда үнгэргэгдэхэ уласхоорондын мүрысөөндэ бэлдэнэ.

* * *

Дүрэ буляалдалгын барилдаагаар коммерческэ мүрысөөн ноябриин 26—27-до Яруунын аймагай түб Нарһата тосхондо үнгэргэгдэхэнь. Эндэ гансал шэгнүүртэ —57 килограмм—мүрысөөн болохо байна. Энэ шэгнүүртэ барилдаг Буряад ороной бэлигтэй бэрхэ барилдаашад, тусхайлбал, уласхоорондын классай спортын мастер Сергей Замбалов, спортын мастернууд Юрий Сандаков, Дугар Жамсуев, Леонид Ширапжалсанов, Максим Молонов, Сандан Цыденов болон бусад энэ мүрысөөндэ хабаадаха. Саашадаа Буряад ороной Барилдаанай федерацийн шиидхэбэрээр нимэ мүрысөөнүүд (нэгэ шэгнүүртэ) республикын хүдөөгэй аймагуудай һуурин тосхонуудта үнгэргэгдэдэг заншалтай болохо. Мүнөө Яруунын аймагай түб һууринда болохо мүрысөөндэ түрүү һуури эзэлһэн гурбан бүхэшүүлдэ 900 мянган түхэригэй шан барюулагдаха юм.

ФРАНЦИИН ЗҮРГЭ ХАРГЫНУУДААР

Һүүлэй жэлнүүдтэ Итали болон Франциин элдэб хотонуудта холын зайда урилдалгаар коммерческэ мүрысөөнүүд ходо ходо үнгэргэгдэдэг болоихой. Эдэ мүрысөөнүүдтэ Буряад ороной хүнгэн атледүүд амжалтатайгаар хабаадана. Жэшээнь, спортын мастер Наталья Соломинская хорёод мүрысөөндэ хабаадахадаа, арбан-дань илалта туйлаба. Ниорт хотодо марафоной хахад зайда—21 километр 95 метртэ—урилдажадаа, тэрэ 1 час 13 минута 45 секунда саг харуулжа, түрүү һуури эзэлхэһээ гадна, уласхоорондын классай спортын мастерай норматив дүүргээ.

Спортын мастер Геннадий Темников гурбан урилдаанда шалгарһан байха юм. Нютагаймнай басаган мүнөө Украинада ажаһуудаг уласхоорондын классай мастер Татьяна Позднякова марафоной хахад зайда урилдалгаар Парижда болоһон мүрысөөндэ хабаадахадаа, эрхим зургаанай тоодо оробо.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

ЭДИР САМБИСТНУУДАЙ МҮРЫСӨӨН

Б. Ц. ХАЛЗАНОВ

Буряадай бэлигтэ кинопостановщиссер, сценарист, Россин Кинематографистнуудай холбооной гишүүн. Уран зохёолшодой холбооной гишүүн. Буряадай искусствын гавьяата ажал ябуулагша Барас Цыреторович Халзанов Екатеринбургда ноябриин 22-ноогэнтэ наһа барааба.

Б. Халзанов Сэлэнгын районой Поехон һуринда 1938 ондэ түрэһэн. Кинематографийн институтые 1976 ондо дүүргээд, Свердловскын киностудиндэ худэлжэ эхилээ һэн.

Барас Халзановай зохёохы ажалай эзэм түрэл Буряад оронтоёо холбоотой байна. «Сагаан морин» гэжэ дэлгэрэнгүй мойнь бүтээл. «Нүүлшэлэй намналга» гэжэ студиндэ түрүүн гаргаһан фильм, «Абсын аргай хангал» гэжэ мүргэжэлтэ болоһон мастерай фильмүүд соо Буряад ороной тэрэнэй хүн зон тухай үгүүлэгдэнэй байгаа. Буряад Республикынь искусствын гавьяата ажал ябуулагшад, хоёрдохи тарялашад, һургуулийн хүүгэд эдэ кинонуудтань хабаадаһан юм.

Энэ режиссерые һонгоһон хүүдэг асуудалнууд олон байһан: 1977 ондо болоһон Москвагай кинофестивальдэ шанда хүртэһэн М. Каримовай «Һарын хиртэхэ һуни» гэжэ поэтическэ пьесэнээ эхилээд, сэрэгэй тематика («Нүүдэлшэ фронт»), эрдэм ухаанай («Нээлтэ») темэнүүдээр киноснуудые буулгадаг байгаа.

1991 ондо гаргаһан Буряад ороондохи декабристнууд тухай хөөрэнэн «Хара газар гэжэ үгы» гэһэн уран зохёолой фильм Буряад ород арадуудай хани бөрөө саае гүн үнэзэгыгөөр харуулаһан байгаа.

Интернационалист, нинтын ажал ябуулагша Б. Ц. Халзанов бүхы наһанайнгаа гол шухала асуудалда — багаарадуудай соёлые һэргээхэ, хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ хүсэл табидаг байгаа. Россин Федерацийн арадуудай багаһатанай «Уряал» («Зов») гэжэ киностуди 1989 ондо байгуулжа, эхилһэн, удаадаһан юм.

«Гэсэр» ульгэрэгэ киноны буулгаха, буряад хэлэй үзэглэлые кино болгохо, мүн уран зохёолой фильмүүдые байгуулха гэһэн эхэлсэн түсэбүүдынь дүүргэгдэнэ үлэбэ.

Сэлэнгэсэ, Жаргаланта гэжэ тагаа шүлэгүүд соогоо дуулладаг байгаа. «Современник». Буряадай номой хэблэлнүүдтэ поэзиин долоон суглуулбари хэблүүлэн гаргаа.

Барас Халзановай нэрэмжэтэй Киногой мастерай. Поезд. Эрхэтэнэй, Патриодой гэрэй манай зурхэ сэдьхэлдэ хүндэтэй зүүсэдэшье мүнхэ үлэхэ.

В. Б. Саганов, Г. Н. Манжуев, Н. Ю. Малуев, П. Д. Марзаев, А. А. Петрунин, Ц. А. Жамбаев, Д.Н. Д. Дугаров, Б. С. Дугаров, Б. О. Цыренжапов, М. Х. Жапхандаев, В. И. Кондратьев, Б. Н. Вампилов, Д. П. Пурбуев, В. А. Невинский, Ю. Н. Будаев, М. Д. Ангархаев.

Сэнхир экран

«Останкино» канал.

6.50—Шэнэ һонин. 7.35—Гимнастика. 7.45—Үглөө... 9.00—Һунгагшын саг. 10.0... —Фирмэ найдуулна. 10.20—Үхибүүдтэ фильм. 11.05—Олеся ба компани. 11.35—Буряадай аялга дуунууд. 12.00—Аяншалагшадай клуб. 12.50 — Пресс-экспресс. 13.00—Шэнэ һонин. 13.20—М. Таратута Америкэ тухай. 13.50—Ородой оршоно... 16.00—Шэнэ һонин. 16.20—Бридж. 16.50—Бизнес-класс. 17.05 — Блокбастер. 17.10—Олеся ба компани. 18.50—«Азбука собственника». 19.00—Шэнэ һонин. 19.20—«Эхо Российского выбора». 19.40—Хүн ба хуули. 20.15—М. Таратута Америкэ тухай. 20.45—Һунгагшын саг. 21.45—Алгалан нойрсогты, багашуу. 22.00—Шэнэ һонин. 22.2... —«Поле чудес». 23.25—... Твин Пикст. 00.25—Пресс-экспресс. 00.40—Долоон хоногой элитэ хүн. 01.00—Шэнэ һонин.

«Росси» канал.

12.50 — «Сапта.Барада». 13.40 — Россин театр. 14.40 — Тарасадай асуудал. 15.05—Росси... телетеатр. 16.20—Плятцын Дисней. 17.10—Хүүгэдэй шэнэ һонин.

Буряадай ТВ.

17.25—Уран һайхан... фильм. 19.00—«Буряад орон». 20.00—Буряад ороной һонинууд.

Редактор
Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ: ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь). НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад — Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет
Бүгэдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэл болон редакцийн ажалша коллектив.

Манай адрес: 67000, Улаан-Удэ, Каландаришвилийн үйлсэ 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонууд: редакторай—2-50-96, приемный—2-54-54, редакторай орлогшонорой—2-68-08, 2-62-62, харюусалгата секретарийн—2-50-52, секретарнадай—2-66-76, таһагууд: соведуудэй худэлмэрийн ба нинтын эмхинүүдэй—2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; олонинтын худэлмэрийн ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнүүдэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3-42-19, Закаменскда—30-61,
Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй хэблэлэй телефонууд: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-54, вахта—2-56-62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй.
Индекс 50901. Хэһэг 6.363.
Стереотипта тушаагдаһан саг. 19.05.

Буряад Республикын республиканска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 2-40-45.
Мүн 69-дэхи номертойгоор бүрнхэлдэ автанхай.